

KUUDENNELLE LUOKALLE YLÄKOULUUN - OPPILAIDEN
ENNAKKOKÄSITYKSIÄ JA KOKEMUKSIA

Hanna-Kaisa Savolainen

Kasvatustieteen Pro Gradu -tutkielma
Kevät 2011
Opettajankoulutuslaitos
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Kauko Hihnala

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Opettajankoulutuslaitos

SAVOLAINEN H-K.

”Kuudennelle luokalle yläkouluun - oppilaiden ennakkokäsityksiä ja kokemuksia.”

Pro Gradu, 66 sivua, 7 liitesivua

Kasvatustiede

Kesäkuu 2011

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisin tuntein alakoulun viidesluokkalaiset oppilaat vaihtavat kuudennelle luokalle yläkouluun. Tutkimuksen avulla pyrittiin saamaan selville, minkälaisia pelkoja ja toiveita oppilailla oli ennen kuudennelle luokalle siirtymistä ja kuinka oppilaat kokivat uuden koulun muutaman kuukauden kuluttua kuudennelle luokalle siirryttyään. Tutkimus toteutettiin seurantatutkimuksena, jonka ensimmäinen vaihe toteutettiin ainekirjoituksen muodossa toukokuussa 2010. Toinen vaihe toteutettiin kyselylomaketutkimuksena joulukuussa 2010. Tutkimukseen osallistui yhteensä kolme viidettä luokkaa kahdesta Etelä-Suomen kaupungin alakoulusta. Kaikkien kolmen luokan oppilaat siirtyivät samaan yläkouluun ja samalla luokat sekoitettiin keskenään. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella oppilaat pelkäävät ja jännittävät eniten sosiaaliin tilanteisiin liittyviä asioita, kuten kiusaamista, uusia luokkatovereita, vanhempia oppilaita ja uusia opettajia. Uudelta koululta oppilaat odottavat uusia ystäviä ja muita koulun oppilaita, uusia opettajia, uutta kouluympäristöä ja uusia sääntöjä. Oppilaat myös toivoivat, että vanhat ystävät säilyisivät, vaikka koulu ja luokka vaihtuvatkin. Tutkimuksesta selvisi, että oppilaat ovat olleet enimmäkseen tyytyväisiä uuteen kouluunsa kuudennella luokalla. Oppilaat olivat sopeutuneet uuteen kouluun enimmäkseen hyvin, eivätkä he ikävöineet vanhaa kouluaan. Oppilaat myös olivat tyytyväisiä uuteen luokkaansa ja uusiin opettajiinsa. Näiden tulosten valossa sillä, siirtyvätkö oppilaat jo kuudennelle luokalle yläkouluun ei ole väliä oppilaiden viihtymisen kannalta. Sen sijaan aiempi siirtyminen yläkoulun puolelle voi helpottaa oppilaiden siirtymistä aineenopettajajohtoiseen opiskeluun seitsemännellä luokalla.

Hakusanat: odotukset, pelot, siirtymävaihe, toiveet, viides luokka, yläkouluun siirtyminen

ESIPUHE

Tämän Pro Gradu -tutkielman tekeminen on ollut melkoista vuoristorataa aina toivon ja epätoivon hetkien vaihdellessa. Erityisesti epätoivon hetkinä olen saanut paljon apua ohjajaltani Kauko Hihnalalta, joka on ollut aina valmiina auttamaan ja neuvomaan, vaikka gradun aiheeni onkin aika kaukana Kaukon omasta vahvuusalueesta.

Haluan kiittää myös vanhempiani niin taloudellisesta kuin henkisestäkin tuesta koko koulu-urani ja opiskelujeni ajan. He ovat aina kannustaneet ja tukeneet minua päätöksissäni ja uravalinnassani.

Erityinen kiitos kuuluu myös avopuolisolleni Mikolle, joka on jaksanut kuunnella ”marmatustani”, kun kirjoittaminen ei ole sujunut, etsinyt kanssani lähteitä, lainannut kirjastokorttiaan, kun lainasakkoni ovat hiponeet taivaita ja ennenkaikkea rohkaissut silloin, kun olen sitä eniten kaivannut.

Kotkassa 15.6.2011

Hanna-Kaisa Savolainen

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	SUOMEN KOULULAITOS ENNEN JA NYT	8
2.1	RINNAKKAISKOULUJÄRJESTELMÄ ELI KANSAKOULUSTA OPPIKOULUUN	8
2.2	SUOMALAINEN PERUSKOULU	10
2.3	YHTENÄINEN PERUSKOULU	11
3	LAPSESTA NUOREKSI - IHMISEN KEHITTYMINEN JA KEHITYKSEN RISKITEKIJÄT	14
3.1	LAPSUUS	14
3.2	MURROSIKÄ	15
4	YLÄKOULUUN SIIRTYMISEN VAIHE	17
4.1	YLÄKOULUUN SIIRTYMISEN VAIHE JA OPPILAAN KEHITYS	18
4.2	YHTEENSOPIVUUDEN JA SOSIAALISEN STATUKSEN NÄKÖKULMAT	19
5	OPPILAIDEN ENNAKKO-ODOTUKSET JA KOKEMUKSET SIIRTYMÄVAIHEESSA	22
5.1	OPPILAIDEN PELOT	23
5.2	OPPILAIDEN TOIVEET JA ODOTUKSET	24
5.3	OPPILAIDEN OPPIAINEISIIN LIITTYVÄT ODOTUKSET JA KOKEMUKSET	25
5.4	OPPILAIDEN KOKEMUKSET SIIRTYMÄVAIHEEN JÄLKEEN	26
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	28
6.1	TUTKIMUSONGELMAT	28
6.2	TUTKIMUSASETELMA	29
6.3	TUTKIMUSMENETELMÄT	30
6.4	KYSELY TUTKIMUSMETODINA LAADULLISESSA TUTKIMUKSESSA	32
6.5	TUTKIMUSAINEISTON ANALYSOINTI	32
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	34
7.1	OPPILAIDEN PELOT JA JÄNNITYKSEN AIHEET ENNEN SIIRTYMISTÄ YLÄKOULUUN (KYSYMYS 1.1)	34
7.1.1	<i>Oppilaiden pelot kanssakäymiseen liittyen</i>	34
7.1.2	<i>Oppilaiden pelot kouluympäristöön liittyen</i>	36
7.1.3	<i>Oppilaiden pelot koulutyöskentelyyn liittyen</i>	36
7.1.4	<i>Oppilaiden pelot omiin piirteisiin liittyen</i>	36
7.2	OPPILAIDEN TOIVEET JA ODOTUKSET ENNEN SIIRTYMISTÄ YLÄKOULUUN (KYSYMYS 1.2)	37
7.2.1	<i>Oppilaiden toiveet ja odotukset kanssakäymiseen liittyen</i>	38
7.2.2	<i>Oppilaiden toiveet ja odotukset kouluympäristöön liittyen</i>	39
7.2.3	<i>Oppilaiden toiveet ja odotukset koulutyöskentelyyn liittyen</i>	39

7.3	OPPILAIDEN KOKEMUKSET YLÄKOULUUN SIIRTYMISEN JÄLKEEN (KYSYMYS 2).....	40
7.3.1	<i>Kanssakäyminen toisten kanssa yläkouluun siirtymisen jälkeen</i>	<i>40</i>
7.3.2	<i>Kouluympäristö yläkouluun siirtymisen jälkeen.....</i>	<i>42</i>
7.3.3	<i>Koulutyöskentely yläkouluun siirtymisen jälkeen.....</i>	<i>45</i>
7.4	TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	47
8	POHDINTA.....	49
8.1	OPPILAIDEN PELOT ENNEN KUUDENNELLE LUOKALLE YLÄKOULUUN SIIRTYMISTÄ.....	49
8.2	OPPILAIDEN TOIVEET JA ODOTUKSET ENNEN KUUDENNELLE LUOKALLE YLÄKOULUUN SIIRTYMISTÄ.....	50
8.3	OPPILAAT VIIHTYVÄT YLÄKOULUSSA KUUDENNELLA LUOKALLA.....	52
8.4	AIKAISTUNEEN SIIRTYMÄVAIHEEN POSITIIVISIA JA NEGATIIVISIA PUOLIA	54
8.5	JATKOTUTKIMUSAIHEET	55

1 JOHDANTO

Viidesluokkalaisten siirtyminen kuudennelle luokalle yläkouluun on herättänyt paljon keskustelua etenkin siinä kaupungissa, jossa tämä tutkimus on tehty. Kyseisessä kaupungissa liki kaikkien alakoulujen kuudennet luokat on sijoitettu yläkoulun puolelle. Aluksi kaupungin oli vaikea saada täytettyä kuudennen luokan opettajien paikkoja, sillä opettajatkin tuntuivat vastustavan muutosta ja olevan haluttomia siirtymään yläkoulun puolelle. Eniten vastustusta heräsi kuitenkin vanhempien keskuudessa.

Nykyisessä perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (POPS 2004) on havaittavissa uudenlainen jako ala- ja yläkoulun välillä. Vielä vuoden 1994 opetussuunnitelman perusteissa oppiainesisällöt oli jaettu ala- ja yläasteen välille siten, että ala-asteelle oli määritelty omat tavoitteensa ja yläasteelle omansa (POPS 1994). Uusissa opetussuunnitelman perusteissa jako on suoritettu siten, että sisällöt on jaettu vuosiluokille 1-5 ja 6-9 (POPS 2004). Kuitenkin edelleen suurin osa ala- ja yläkouluista sijaitsee erillään (Latvala & Rantala 2001, 59) ja alakouluun on sijoitettuna vuosiluokat 1-6 ja yläkouluun luokat 7-9. Syynä muutokselle voi olla esimerkiksi opetushallituksen tavoite yhtenäistää peruskoulua kohti yhteiskoulua, mutta vallalla oleva käytäntö, jossa luokat 1-6 ovat alakoulussa tekee opetussuunnitelman jaosta kummallisen.

Siirtymävaihe voi olla ongelmallinen yläkouluun seitsemännelle luokalle siirryttäessä muun muassa samaan aikaan ajoittuvan murrosiän takia (Simmons, Burgeson, Carlton-Ford & Blyth 1987; Wigfield, Eccles, Mac Iver, Reuman & Midgley 1991). Siirtymävaiheessa oppilas joutuu sopeutumaan moniin muutoksiin aina opettajien vaihtumisesta uuteen sosiaaliseen statukseen koulun nuorimpana oppilaana.

Kaikista muutoksista johtuen oppilailla on paljon niin positiivisia kuin negatiivisiakin käsityksiä ja ennako-odotuksia siirtymävaiheeseen liittyen. Eniten oppilaita jännittävät sosiaalisiin tilanteisiin liittyvät muutokset, kuten

uudet luokkatoverit, vanhemmat oppilaat ja mahdollinen kiusaaminen (Galton 2009; Pietarinen 2000; Savolainen 2005.). Samaan aikaan oppilailla on useita toiveita ja positiivisia odotuksia uudesta koulusta. Oppilaat muun muassa toivovat saavansa uusia ystäviä ja mukavia opettajia sekä odottavat yläkoulun mukanaan tuomaa lisääntyntä vapautta (Galton 2009; Savolainen 2005).

Koska oppilaiden siirtymistä kuudennelle luokalle yläkouluun ei ole tutkittu aiemmin, olisin voinut valita tähän tutkimukseen melkeinpä minkä näkökulman tahansa. Halusin kuitenkin tässä tutkimuksessani keskittyä erityisesti oppilaiden kokemuksiin ja ajatuksiin. Minua kiinnosti erityisesti se, mitä mieltä oppilaat ovat aikaistuneesta siirtymävaiheesta, miten oppilaat kokevat siirtymisen kuudennelle luokalle, minkälaisia pelkoja ja toiveita oppilailla on kuudennelle luokalle yläkouluun siirtymisestä ja minkälaisia mahdollisia ongelmia oppilailla kuudennella luokalla on.

Tässä työssä käsitellään aluksi lapsen kehitystä nuoreksi murrosikäiseksi. Sen jälkeen perehdytään lyhyesti Suomen koululaitoksen historiaan rinnakkaiskoulujärjestelmästä peruskoulujärjestelmään. Tämä on oleellista sen takia, että peruskoulun juuret ovat vahvasti rinnakkaiskoulujärjestelmässä. Ennen tutkimukseni tulosten esittämistä käydään läpi aiempien tutkimusten tuloksia siirtymisestä yläkouluun.

2 SUOMEN KOULULAITOS ENNEN JA NYT

Yli sadan vuoden ajan aina 1800-luvun puolivälistä 1900-luvun loppupuolelle Suomessa oli käytössä niin sanottu rinnakkaiskoulujärjestelmä. Se tarkoitti sitä, että osa ikäluokasta suoritti kansakoulun ja osa oppikoulun. Sitten, 1970-luvulla, koko maassa otettiin käyttöön uusi, yhtenäinen peruskoulu. Muutoksen tarkoituksena oli muun muassa parantaa yhteiskunnallista tas-arvoa ja tarjota koko ikäluokalle riittävä yleissivistys. (Halinen & Pietilä 2007.) Peruskoulun kehittäminen yhä yhtenäisempään suuntaan jatkuu edelleen (ks. Pietilä 2001; OAJ 2006).

2.1 Rinnakkaiskoulujärjestelmä eli kansakoulusta oppikouluun

Kansakoululaitos syntyi 1860-luvulla. Tuolloin kouluja oli vähän ja ne sijaitsivat pääosin kaupungeissa (Syväoja 2004). Koko kansan kouluttaminen toteutuikin vasta 1900-luvulla oppivelvollisuuslain ja koulujen perustamisveloitteen myötä (Tähtinen 2007).

Kansakoulu oli käytännön taitoja painottava koulu, joka jakautui ala- ja yläkansakouluun. Alakansakoulu kesti kaksi vuotta ja yläkansakoulu neljä vuotta. Myöhemmin 1900-luvulla kansakoulun jatkoksi tuli pakollinen kaksivuotinen jatko-opetus, kansalaiskoulu. (Syväoja 2004.) Kansakoulun aikana tapahtui kuitenkin erottelua: neljännen luokan jälkeen kansakoulusta saattoi hakea oppikouluun. Oppikoulu oli teoreettispainotteinen koulu (Kielilakikomitea 2000), jonka suorittuaan saattoi hakea yliopistoon (Skinnari & Syväoja 2007). Oppikoulu jakautui viisivuotiseen keskikouluun ja kolmivuotiseen lukioon. (Kielilakikomitea 2000)

Kansakoulun hyvänä puolena voidaan pitää sitä, että koulut olivat pieniä, yksi opettaja opetti kaikkia aineita ja olot koulussa olivat rauhalliset. Hyvänä puolena voidaan pitää myös sitä, että oppikouluun saattoi hakea jo neljännen tai vasta viidennen tai kuudennen luokan jälkeen. Rinnakkaiskoulujärjestelmän sisällä tapahtui siis yksilöllistä joustoa oppilaiden kehityksen mukaan. (Hihnala

2005, 39.) Hyvien asioiden vastapuolena olivat hitaasti uudistuvat opetusmenetelmät ja se, että koululaitos oli hyvin sisäänpäin kääntynyt koulun ulkopuolisesta maailmasta. (Syväoja 2004.)

Syväojan (2004) mukaan rinnakkaiskoulujärjestelmää alettiin pitää vanhentuneena jo 1920-luvulla, mutta tuolloin aika ei ollut oikea koulu-uudistukselle. Muutos tuli entistä ajankohtaisemmaksi sotien jälkeen, sillä yhteiskunta muuttui tuolloin nopeasti; ammatit muuttuivat erityisesti teknisen kehityksen myötä ja Suomi kansainvälistyi. Ammatteja ei voitu enää jakaa ruumiillisiin ja henkisiin ammatteihin. Rinnakkaiskoulujärjestelmä ei pystynyt vastaamaan uuden ajan tuomiin haasteisiin, minkä seurauksena koulu-uudistus sai alkunsa. (Syväoja 2004.)

Yhtenäiskoulujärjestelmä alkoi saada kannatusta 1950–1960 -luvulla, jolloin kaikille tasa-arvoista ja avointa koulutusta pidettiin tärkeänä niin Suomessa kuin muuallakin maailmassa. Yhtenä syynä rinnakkaiskoulujärjestelmän arvostelulle oli 1960-luvulla oppikoulujen liian suuret oppilasmäärät, jolloin opetuksen organisoinnista tuli liki mahdotonta. Lisäksi ikäluokan varhainen jakautuminen jo neljännen kansakoululuokan jälkeen nähtiin negatiivisena asiana. (Kielilakikomitea 2000.) Kaikesta tästä johtuen Suomeen saatiin kaikille yhteinen ja avoin yhtenäiskoulu, peruskoulu. (Syväoja 2004.)

Rinnakkaiskoulu jätti kuitenkin jälkensä myös yhtenäiskouluun muun muassa siten, että peruskoulu jakautui ala- ja yläasteeseen, joilla molemmilla on oma opettajakuntansa. Lisäksi opettajakunnan jakautuminen aine- ja luokanopettajiin on jääne rinnakkaiskoulujärjestelmästä (Halinen & Pietilä 2007). Halinen ja Pietilä huomauttavatkin, että koulu-uudistuksessa yhtenäisyys liitettiin pikemminkin yhteiskunnalliseen tasa-arvoon, jonka kaikille yhteinen koululaitos toi tullessaan, kuin opetuksen eheyttämiseen tai koulun toimintakulttuurin uudistamiseen.

2.2 Suomalainen peruskoulu

Suomalaisen peruskoulu syntyi ajoittuu 1970-luvulle (Halinen & Pietilä 2007). Alusta asti koulu on jakautunut kahteen osaan: ala- ja yläasteeseen. Ala-asteella opetetaan vuosiluokat 1-6 ja yläasteella 7-9. Yläasteet ovat usein myös suurempia kouluja, joihin yhdistetään usealta eri ala-asteelta tulevat oppilaat. (Pietilä 2001). Peruskoulun tehtäviksi määriteltiin yleissivistyksen antaminen sekä opiskeluhalun ja -tottumusten kehittäminen (Halinen & Pietilä 2007).

Siirryttäessä rinnakkaiskoulujärjestelmästä peruskouluun, koululaitoksen hallintomuoto pysyi samana siten, että peruskoulu pysyi edelleen valtion ja kunnan valvomana ja rahoittamana - aivan, kuten kansakoulukin oli ollut. Kouluhallinto kuitenkin uudistui siten, että kuntiin perustettiin koulutoimen johtajien ja sihteerien virkoja ja kunnallinen ohjaus tiukentui. Samalla koulut keskitettiin opetusministeriön alaisuuteen. (Syväoja 2004.) Syväojan (2004) mukaan hallinnollisten uudistusten seurauksena opettajan rooli muuttui virkamiesmäisemmäksi, minkä seurauksena opettajan tärkeimmäksi tehtäväksi tuli pyrkimys päästä koululle asetettuihin tavoitteisiin oman luontonsa ja persoonansa kustannuksella.

Peruskoulun hyvinä puolina pidetään sen tarjoamia resurssit muun muassa oppilashuollossa ja opetusteknologiassa sekä yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Negatiivisena puolena on lisääntynyt levottomuus ja yhteishengen puute. (Syväoja 2004.)

Suomalainen peruskoululaitos sai ensimmäisen opetussuunnitelmansa vuonna 1970 peruskouluun siirtymisen yhteydessä. Opetussuunnitelmalla ei haluttu määrätä ainoastaan oppiaineiden tavoitteista ja sisältöalueista vaan myös ohjeistaa koulutuksen järjestämisessä. Opetussuunnitelma oli myös laadittu erikseen ala- ja yläasteelle. Koululainsäädäntöä muutettiin 1980-luvulla, minkä seurauksena tehtiin uudistuksia myös opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelman asemaa tarkennettiin ja sillä pyrittiin tekemään peruskoulusta mahdollisimman yhtenäisen tavoitteiden osalta. Samalla kunnille annettiin enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa opetuksen

järjestämiseen, minkä lisäksi kunnilta vaadittiin kuntakohtainen opetussuunnitelma. (Halinen & Pietilä 2007.)

Pietilän (2001) mukaan siirtyminen ala-asteelta yläasteelle on tiedetty ongelmalliseksi jo peruskoulua kehitettäessä, sillä oppilaat ovat tuolloin 13-vuotiaina juuri vaikeassa kehitysvaiheessa. Koulun vaihtumisen yhteydessä koko koulukulttuuri muuttuu: opettajien määrä kasvaa ja opettajilla on vähemmän aikaa huolehtia yksittäisen oppilaan hyvinvoinnista. Näiden edellä mainittujen syiden takia peruskoulua on viime vuosina yritetty kehittää yhtenäisemmäksi. Uudistusten myötä on pyritty muun muassa poistamaan ylä- ja ala-asteen välinen hallinnollinen raja ja tehty vuosiluokkiin sitomaton opetus mahdolliseksi. (Pietilä 2001)

2.3 Yhtenäinen peruskoulu

Askel yhtenäisemmän peruskoulun suuntaan otettiin ennen vuosituhannen vaihdetta, jolloin opetushallitus perusti hankkeen yhtenäisen perusopetuksen parantamiseksi. Hankkeen tavoitteena oli luoda sellainen oppimisympäristö, jossa kukin oppilas saisi tukea ja ohjausta omien tarpeidensa perusteella. (Pietilä 2001.) Tätä varten perustettiin yhtenäiskouluja, joissa oli kaikki peruskoulun vuosiluokat, vahvistettiin yhteistyötä ala- ja yläasteen nivelvaiheessa ja kehitettiin opettajien välistä yhteistyötä (Halinen & Pietilä 2007).

Alunperin yhtenäiskoululla tarkoitettiin koululaitosta, joka on yhteinen ja avoin kaikille ikäluokan jäsenille. Nykyään *yhtenäisellä peruskoululla* tarkoitetaan hallinnollisesti yhtenäistä koulua, jossa yleensä ovat kaikki perusopetuksen vuosiluokat (OAJ 2006) ja joskus myös esiopetusluokat (Halinen & Pietilä 2007). Yhtenäisen peruskoulun tarkoituksena on, että ala- ja yläaste käsitteistä ja vuosiluokista luovuttaisiin ja tilalle tulisi peruskoulu, jossa oppimisympäristö toimisi joustavasti aina esiopetuksesta yhdeksänteen vuosiluokkaan asti (Pietarinen & Rantala 2002). Tuolloin opettaja pystyy seuraamaan oppilaan kehitystä aina lapsuudesta nuoruuteen asti. Yhtenäisen

peruskoulun ei tarvitse sijaita yhdessä rakennuksessa, vaan ala- ja yläaste voivat olla samassa pihapiirissä tai muuten lähekkäin toisiaan. (Pietilä 2001.)

Siitä huolimatta, että yhtenäiset peruskoulut ovat Suomessa yleistyneet, suurin osa lapsista käy kuitenkin koulua, jossa ala-asteen kuudennen luokan jälkeen vaihdetaan koulua yläasteelle kokonaan toiseen koulurakennukseen ja – ympäristöön. Vaikka yhtenäisessä peruskoulussa onkin tarkoitus loiventaa ala- ja yläasteen rajaa, on se käytännössä vaikeaa koulujen välimatkojen ja erillisten hallintoelinten takia. (Pietarinen 2000.)

Yhtenäisen peruskoulun lisäksi koulukielessä käytetään termiä *yhtenäinen perusopetus*, joka on ”opetussuunnitelmallisesti yhtenäinen kokonaisuus” (OAJ 2006). Yhtenäinen perusopetus voi olla joko yhtenäisessä peruskoulussa tapahtuvaa opetusta, mutta myös eri koulujen välistä yhteistyötä tai hallinnollinen kokonaisuus. Joskus yhtenäinen perusopetus –termiä käytetään myös erityisoppilaiden integraatiosta yleisopetuksen luokkaan. (OAJ 2006.) Halisen & Pietilän (2007) mukaan yhtenäisen perusopetuksen keskeisiä tekijöitä ovat muun muassa

- yhtenäinen toimintakulttuuri
- opetussuunnitelma
- yhtenäisyyttä edistävä rehtorius
- yhteistyöhön perustuva koulun toimintakulttuuri.

Yhtenäisellä toimintakulttuurilla ja opetussuunnitelmalla tarkoitetaan sitä, että vaikka ala- ja yläkoulu eivät fyysisesti olisikaan samassa rakennuksessa, koulut tekisivät tiivistä yhteistyötä ja pidettäisiin huoli, että koulut olisivat toimintakulttuuriltaan samanlaisia. Lisäksi koulujen pitäisi tehdä yhteistyötä opetussuunnitelmaa tehtäessä, jotta opetussuunnitelma olisi ikään kuin jatkumo aina ensimmäiseltä luokalta yhdeksännelle luokalle asti. (Halinen & Pietilä 2007.)

Hallinnollisesti yhtenäisen peruskoulun tulisi olla yhden rehtorin alaisuudessa eli ala- ja yläkoululla ei olisi omia rehtoreita. Koulun ei tuolloinkaan tarvitse välttämättä sijaita yhdessä toimipisteessä. Yhteinen rehtori

lisäisi myös opettajien välistä yhteistyötä, joka on yhtenä kohtana Halisen ja Pietilän (2007) listassa.

3 LAPSESTA NUOREKSI - IHMISEN KEHITTYMINEN JA KEHITYKSEN RISKITEKIJÄT

Yläkouluun siirtyvän nuoren voi ajatella elävän samanaikaisesti lapsuutta ja nuoruutta. Ei ole selkeää rajaa, jolloin ihmisestä voi sanoa, että hän on kasvanut nuoreksi. Usein yläkouluun siirtyvää oppilasta kutsutaankin varhaisnuoreksi. (Aalberg & Siimes 1999, 55-56.) Oppilaan murrosikä tuo mukanaan paljon muutoksia ja ne yhdistettynä yläkouluun siirtymiseen voivat aiheuttaa ongelmia monen oppilaan kohdalla (Aalberg & Siimes 1999, 56; Seifert & Schulz 2007).

Seuraavaksi käsitellään lyhyesti lapsuutta ja siihen liittyviä piirteitä sekä hieman laajemmin murrosikään liittyviä muutoksia. Yläkouluun siirtymisen vaihetta yhdessä oppilaan kehityksen kanssa käsitellään myöhemmin luvussa 4.1.

3.1 Lapsuus

Tunnetusti ihmisen kehitys etenee lapsuuden egosentrisestä maailmankuvasta kohti aikuisuuden muut huomioonottavaa maailmankuvaa. Tämän kehityksen myötä lapsen kognitiiviset kyvyt kehittyvät ja aiemmin konkreettinen maailma alkaa näyttäytyä lapselle abstraktimpana ja symbolisempänä. (Cochran & Brassard 1979.) Toisin sanoen lapsen maailma muuttuu lapsen kasvaessa yksinkertaisesta monimutkaisemmaksi.

Piaget'n kehitysteorian mukaan ihmiselämä alkaa pelkistä reflekseistä, jotka sitten lapsen kasvaessa kehittyvät monimutkaisiksi kognitiivisiksi taidoiksi (Miller 2002, 42). Sensomotorisen kauden alussa lapsella ei ole sanoja, mutta jo preoperationaalisella kaudella noin kahden ja seitsemän ikävuoden välissä kieli on lapsen tärkein itsensä ilmaisun väline. Ajattelun taidot kehittyvät edelleen koko alakoulun ajan aina varhaisnuoruuteen asti. Samalla egosenttrinen ajattelu vähenee. (Huitt & Hummel 2003.)

Lapsen kehittymiseen aina seuraavalle kaudelle vaikuttavat muun muassa fyysinen kehitys, sosiaaliset kokemukset ja elämän tasapaino (Miller 2002, 102). Erilaiset häirittelevät vaikuttavat kehitykseen erittäin epäedullisesti erityisesti lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana. Tällä voi olla kauaskantoisia vaikutuksia, sillä sosiaalinen ympäristö ja biologiset tekijät ovat suoraan yhteydessä lapsen kognitiiviseen kehitykseen ja koulumenestykseen. (Anderson ym. 2003.)

3.2 Murrosikä

Murrosiän alku ajoittuu yksilöstä riippuen tytöillä kahdeksan ja neljäntoista ikävuoden väliin. Pojilla murrosikä alkaa hieman myöhemmin, yleensä yhdeksän ja viidentoista ikävuoden välissä. Tyttöjen ja poikien murrosikä eroaa siinä, että tyttöjen murrosikä alkaa yleensä aiemmin etenkin psykologisen kehityksen ja kasvun osalta. Murrosiän aikana ihmisen kehityksessä tapahtuu suuria asioita: sukukypsyys, lisääntynyt vastuu ja vapaus, aikuisemman roolin ottaminen ja sosiaalisten suhteiden luominen niin tyttöjen kuin poikienkin kanssa. (Eccles ym. 1993.)

Murrosiässä tapahtuvat muutokset eivät tapahdu yhdessä yössä, vaan useamman vuoden aikana. Esimerkiksi rintojen kehittyminen kestää yleensä muutaman vuoden. (Graber, Nichols & Brooks-Gunn 2010.) Keho kokee suuria muutoksia hormonitoiminnan muuttuessa, nuori kasvaa emotionaalisesti ja samalla itsetutkiskelun aika alkaa. Murrosikä on myös riskien aikaa. Paineet esimerkiksi päihteiden käyttöön ja sukupuolielämän aloittamiseen kasvavat murrosiässä. Kaikki nuoret eivät kuitenkaan joudu vaikeuksiin murrosiässä. Ongelmia aiheutuu silloin, jos biologiset, ympäristön ja sosiaaliset tekijät eivät kohtaa. (Eccles ym. 1993; Kipke 1999)

Aiemmin ainoastaan biologisten muutosten on ajateltu vaikuttavan murrosikässä tapahtuviin muutoksiin, mutta uudemmissa tutkimuksissa on havaittu, että myös esimerkiksi vanhemmat, muut yhteisön jäsenet ja sosiaaliset instituutiot vaikuttavat nuoren murrosiässä tapahtuvaan kehitykseen (Kipke

1999; Cochran & Brassard 1979). Lisäksi perheen sisäisten suhteiden laadun on lisäksi todettu vaikuttavan erityisesti murrosiän alkamisajankohtaan (Graber, Brooks-Gunn & Warren 1995).

Erityisesti vanhempien ja murrosikäisen lapsen suhteen muuttumista lapsen murrosiän aikana on tutkittu melko paljon (Piakoff & Brooks-Gunn 1991). Murrosiässä nuorten suhde aikuisiin ja etenkin omiin vanhempiin on koetuksella. Usein konflikteja syntyy erityisesti äitien kanssa. (Steinberg & Morris 2001.) Lapsi-vanhempi -suhteeseen lapsen murrosiän aikana vaikuttavat vanhemman sukupuolen lisäksi muun muassa perhestruktuuri, etninen tausta sekä sosiaalis-kognitiiviset, biologiset ja psykodynaamiset tekijät (Piakoff & Brooks-Gunn 1991).

4 YLÄKOULUUN SIIRTYMISEN VAIHE

Oppilas kohtaa peruskoulun aikana useita ongelmia, jotka voivat kuitenkin kärjistyä etenkin siirtymävaiheessa siihen liittyvien muutosten takia (Elias, Gara & Ubriaco 1985; Pietarinen 2000). Tällöin oppilaan kyky omaksua uusi kulttuuri vaikeutuu, mikä puolestaan vaikeuttaa opettamista ja oppilaiden kasvun tukemista. (Pietarinen 2000.) Samanlaisia ongelmia siirtymävaiheessa on havaittu Suomen lisäksi myös muissa maissa. Esimerkiksi Norjassa oppilaat siirtyvät yläkouluun samassa iässä kuin Suomessa, joten siirtymävaihe sijoittuu ajallisesti samaan kohtaan oppilaiden elämää ja kehitystä (Kvalsund 2000). Lisäksi ainakin Yhdysvalloissa, kuten Suomessakin, yläkouluun siirtyminen tarkoittaa suurempia kouluja ja ainekeskeisempää opetusta (Blyth, Simmons & Carlton-Ford 1983; Pietarinen 2000; Simmons, Burgeson, Carlton-Ford & Blyth 1987). Muun muassa näiden asioiden takia ongelmat eri maissa saattavat olla hyvin samankaltaisia.

Siirtymävaiheessa oppilas joutuu sopeutumaan moniin muutoksiin aina uudesta kaveripiiristä, opettajista ja kouluympäristöstä uuteen opetustyyliin. Yläkoulussa oppilaita opettavat aineenopettajat (Pietarinen 2000), jolloin opettajien määrä kasvaa huomattavasti. Tämä on kenties suurin muutos siirtymävaiheen aikana. (Cueto, Guerrero, Sugimaru & Zevallos 2010.) Oppilaille siirtymävaihe on lähes yhdessä yössä tapahtuva pudotus käsityksessä omasta statuksesta, sosiaalisesta kyvykkyydestä, turvallisuudesta ja vallasta. Kuudennella luokalla oppilas on juuri saavuttanut eräänlaisen sosiaalisen virstan pylvään olemalla koulunsa vanhimpia oppilaita. Seuraavana syksynä hän joutuu kuitenkin täysin päinvastaiseen tilanteeseen ollessaan yläkoulun nuorimpia oppilaita. Vanhempien oppilaiden painetta pidetään melko suurena ja oppilaat ovatkin sitä mieltä, että oppilaiden välisiä ongelmia tulee olemaan enemmän yläkoulussa. (Kvalsund 2000.) On kuitenkin huomattava, että usein konfliktit tietyn ryhmän henkilöiden välillä ovat

yleisempiä ryhmän alkuvaiheen aikana. Ajan kuluessa konfliktit vähenevät ja saattavat jäädä kokonaan pois. (Savin-Williams 1976.)

Gillison, Standage ja Skevington (2008) ovat tutkineet elämänlaadun muutoksia siirtymävaiheen aikana. Elämänlaadun on todettu vaikuttavan niin fyysiseen kuin mielenterveyteenkin, minkä takia elämänlaadun tasoa on tärkeä mitata riskialttiissa siirtymävaiheessa. Tutkimuksessa havaittiin, että psykologinen sopeutuminen koulun vaihtoon tapahtuu verrattain nopeasti ja mikä tärkeintä, elämänlaadun heikkeneminen on vain hyvin lyhyt jakso nuoren elämässä. (Gillison, Standage & Skevington 2008.) Saman suuntaisia tuloksia saatiin myös Nottelmannin (1987) tutkimuksessa, jossa verrattiin koulua vaihtavien itsetuntoa ja kompetenssia saman ikäisiin oppilaisiin, jotka eivät vaihtaneet koulua. Tutkimuksen mukaan suurin osa oppilaista selviytyi siirtymästä ilman kohtuuttomia ongelmia. (Nottelmann 1987.) Vaikka siirtymävaihe olisi ongelmaton, on kuitenkin huomattava, että siirtymän on havaittu vaikuttavan oppilaiden itsetuntoon negatiivisesti (Barber & Olsen 2004; Blyth, Simmons & Carlton-Ford 1983).

Kaiken kaikkiaan siirtymävaiheeseen liittyy paljon muutoksia ja oppilaita mietityttää erityisesti se, miten he itse tulevat pärjäämään kaikkien muutosten myötä (Kvalsund 2000). Oppilaiden tulee lyhyessä ajassa omaksua uusi fyysinen ympäristö, uudet pedagogiset käytänteet eri oppiaineissa ja uudet sosiaaliset verkostot (Pietarinen 2000). Näiden edellä mainittujen asioiden valossa ongelmat siirtymävaiheessa lienevät ymmärrettäviä.

4.1 Yläkouluun siirtymisen vaihe ja oppilaan kehitys

Lapsen kehityksen kannalta on olemassa kaksi kriittistä vaihetta, joissa kehitys voi vaarantua. Nämä kaksi kehitysvaihetta ovat murrosiän alkaminen ja siirtyminen yläkouluun (Seifert & Schulz 2007) ja usein nämä kaksi vaihetta osuvat samaan ajankohtaan (Simmons, Burgeson, Carlton-Ford & Blyth 1987; Wigfield ym. 1991). Jos koulua vaihtavan oppilaan murrosikä on vaikea, voi se

osaltaan pahentaa koulun vaihtamisesta aiheutuvia ongelmia (Seifert & Schulz 2007).

Wigfieldin ym. (1991) tutkimuksessa havaittiin, että murrosiässä muun muassa itsetunnon tapahtuvat muutokset yhdistyvät systemaattisesti siirtymävaiheeseen. Esimerkiksi oppiaineisiin liittyvät käsitykset muuttuvat juuri siirtymävaiheen aikana negatiivisemmiksi. Toisaalta Seifertin ja Schulzin tutkimuksessa (2007) huomattiin, että koulunvaihdos ei vaikuttanut negatiivisesti oppilaan hyvinvointiin.

Tutkimuksissa on havaittu itsetunnon laskua siirtymävaiheen aikana (Barber & Olsen 2004; Blyth, Simmons & Carlton-Ford 1983). Tuo lasku kuitenkin korjaantuu seitsemännen luokan aikana, jolloin itsetunto lähtee jälleen nousuun. Itsetunnon lisäksi myös käsitykset omista sosiaalisista taidoista laskevat siirtymävaiheen aikana, mutta kuten itsetunnonkin kohdalla myös käsitykset omista sosiaalisista taidoista paranevat lukuvuoden aikana. (Wigfield ym. 1991.)

Vaikka nuoret haluavat ja jossain määrin myös tarvitsevat lisää päätäntävaltaa ja autonomiaa, he eivät kuitenkaan halua täyttää vapautta. Lisäksi erityisesti tunnesuhde omiin vanhempiin on tärkeä säilyttää myös tässä vaiheessa nuoren elämää. Nuoret haluavat vähittäistä päätäntävällän kasvua ja mahdollisuutta osallistua päätöstentekoon. Valitettavasti ympäristö kuitenkin taantuu tässä vaiheessa nuoren elämää, sillä mahdollisuudet vaikuttaa esimerkiksi luokahuoneessa heikkenevät. (Eccles ym. 1993.)

Siirtymävaihe herättää monessa oppilaassa pelkoa, huolta tai ahdistusta. Tämä huoli ei kuitenkaan ole välttämättä vain negatiivinen asia, sillä sen ansiosta oppilas kehittää itselleen tehokkaita selviytymisstrategioita. (Lucey & Reay 2000.)

4.2 Yhteensopivuuden ja sosiaalisen statuksen näkökulmat

Keskustelua siirtymävaiheesta hallitsevat kaksi vaihtoehtoista näkökulmaa: yhteensopivuuden näkökulma (*stage-environment fit*) ja sosiaalisen statuksen

näkökulma (*transfer as a status passage*) (Galton 2009, 6-8). Ensimmäisellä tarkoitetaan sitä, että siirtymävaiheen onnistumiseen vaikuttaa se, kohtaavatko oppilaan kehitystaso ja kouluympäristö toisensa (Eccles ym. 1993). Jälkimmäisellä eli sosiaalisen statuksen näkökulmalla tarkoitetaan sitä, että siirtymävaihe tuo mukanaan eräänlaisen statuksen muutoksen. Oppilas ei ole enää lapsi, vaan nuori, joka esimerkiksi osaa itse liikkua opettajan luo sen sijaan, että oppilaat olisivat aina samassa luokkahuoneessa saman opettajan opetettavina. (Galton 2009, 6-8.)

Sosiaalisen statuksen näkökulman lähtöajatuksena on tieto siitä, että ihmisen status muuttuu elämän aikana useita kertoja. Statuksen muutokseen liittyy aina erilaisia rituaaleja, joiden tarkoituksena on auttaa ihmistä muutoksen hyväksymisessä ja uuden statuksen saavuttamisessa. Todellisten rituaalien lisäksi muutosvaiheeseen liittyy usein erilaisia uskomuksia ja tarinoita. Yläkouluun siirtymiseen liittyy sekä rituaaleja että uskomuksia, minkä perusteella yläkouluun siirtyminen muuttaa myös oppilaan statusta. Yläkouluun siirtyminen ajoittuu juuri siihen vaiheeseen, kun lapsesta tulee nuori (rituaali). Lisäksi jokaisella oppilaalla on jonkinlaisia uskomuksia, kuten nuorempien oppilaiden kiusaaminen ja nöyryyttäminen, uuteen kouluun liittyen. Useimmat ovat myös kuulleet erilaisia tarinoita uudesta koulusta. (Galton 2009.)

Ecclesin ym. (1993) mukaan yhteensopivuuden näkökulman ydinajatuksena on se, että jos siirtymävaiheessa ympäristö ei vastaa oppilaan tarpeita, oppilaalle syntyy motivationaalisia ongelmia, mikä voi purkautua esimerkiksi huonona käytöksenä. Myös Pietarisen (1999, 158) ja Pietarisen ja Rantalan (2002) näkökulma edustaa yhteensopivuuden näkökulmaa. Heidän mukaansa koulussa selviytyminen on siitä kiinni, kuinka hyvin oppilas on pystynyt omaksumaan koulun edustaman kulttuurin ja käytänteet. Mahdollisissa kouluvaikeuksissa onkin kyse siitä, että koulun asettamat oppivaatimukset ja oppilaan omat oppimisen edellytykset eivät kohtaakaan eli

oppilaan oppimisvalmiudet määrittävät osaltaan koko kouluun sopeutumista.. (Pietarinen 1999, 158; Pietarinen & Rantala 2002.)

Tietenkään ei voida sanoa, että ainoastaan oppimisvalmiudet ja oppimisympäristö ovat ongelmien taustalla. Pietarisen ja Rantalan (2002) mukaan keskeisintä siirtymävaiheissa olisi se, että siirtymävaihe ajoittuisi sopivasti nuoren kehitykseen kuuluvan kehitystehtävän kanssa. Ainakin emotionaalisella tasolla siirtymävaihetta helpottaa myös, jos oppilaat tietävät voivansa jatkaa samassa luokassa. Luokkatovereiden vaihtuvuus pelottaa monia, joten tieto oman luokan säilymisestä myös yläkoulussa on ollut monelle huojentava tieto. (Kvalsund 2000.)

5 OPPILAIDEN ENNAKKO-ODOTUKSET JA KOKEMUKSET SIIRTYMÄVAIHEESSA

Kuudennen luokan sijoittaminen yläkoulun puolelle on verrattain uusi ilmiö yhteiskunnassamme, joten sitä ei ole aiemmin tutkittu. Yleisempää on, että yläkoulun puolelle siirrytään vasta seitsemännelle luokalle tai että koko peruskoulu on sijoitettuna samaan rakennukseen tai pihapiiriin. Oppilaiden siirtymistä alakoulusta yläkouluun seitsemännelle luokalle uuteen kouluympäristöön on kuitenkin tutkittu paljon, joten tukeudun näihin tutkimuksiin käsitellessäni aiempia tutkimuksia.

Oppilailla on niin positiivisia kuin negatiivisia odotuksia ja ennakkokäsityksiä siirtymävaiheeseen liittyen (Galton 2009). Siirtymävaiheesta tekee pelottavan se, että siirtymään liittyy ennalta arvioitavia uhkia ja tunteita. Toisaalta siirtymävaihe nähdään positiivisena asiana, sillä oppilaat ajattelevat sen olevan luonnollinen vaihe elämässä. (Pietarinen 1999, 126, 173.)

Oppilaiden ennakkokäsitykset voidaan jakaa persoonallisiin piirteisiin, työskentelyyn, opettajiin, (koulun) kokoon, ystäviin ja liikkumiseen. Esimerkiksi Iso-Britanniassa oppilaita huolesti eniten ystävien säilyminen ja uusien ystävien saaminen. Toinen suuri huolenaihe oli uuden koulun koko ja uudessa koulussa eksyminen. (Galton 2009). Myös muissa maissa tehdyissä tutkimuksissa on löydetty samanlaisia huolenaiheita (Kvalsund 2000, Savolainen 2005). Näyttää siltä, että siirtymävaiheeseen liittyvät pelot, jännityksen aiheet ja odotukset ovat melko samanlaisia valtiosta riippumatta.

Niin Pietarinen (2000) kuin Laakkonenkin (2008) ovat tutkimuksissaan havainneet, että peloista ja mahdollisesti negatiivisista ennakkokäsityksistä huolimatta merkittävä osa oppilaista pitää siirtymävaihetta positiivisena ja luonnollisena vaiheena elämässään (Pietarinen 1999, 126; Pietarinen 2000; Laakkonen 2009). Oppilaiden tunteet saattavat siis olla hyvinkin ristiriitaiset koulunvaihdoksen lähestyessä (Ashton 2008).

5.1 Oppilaiden pelot

Savolainen (2005) luokittelee tutkimuksessaan ilmenevät pelot neljään eri kategoriaan: kanssakäymiseen toisten ihmisten kanssa, ympäristöön, koulutyöskentelyyn ja omiin piirteisiin liittyvät pelot. Myös Pietarinen (1999, 152; 2000) on löytänyt tutkimuksessaan näihin kategorioihin liittyviä pelkoja. Kanssakäymiseen liittyvät pelot koskivat usein kiusatuksi tulemista, uusia ystäviä ja luokkatovereita sekä vanhojen ystävien säilymistä (Ashton 2008; Galton 2009; Julkunen & Kotilainen 2008; Pietarinen 1999, 152; Pietarinen 2000; Sahi-Taina & Sipilä 2005, 33; Savolainen 2005). Osalle oppilaista potentiaaliset uudet ystävät herättivät pelkoa, sillä he pelkäsivät muihin tutustumista ja etenkin yksinjäämistä (Aston 2008).

Ympäristöön liittyen vastanneita on pelottanut etenkin uudessa koulussa eksyminen (Ashton 2008; Galton 2009; Pietarinen 2000; Sahi-Taina & Sipilä 2005, 35; Savolainen 2005). Savolainen (2005) oli huomannut, että ympäristö pelotti vähemmän niitä oppilaita, jotka siirtyvät koulussaan vain yläkoulun osaan rakennusta, jolloin koulun yleiset osat, kuten ruokala, liikuntasali, välituntialue ja käsityöluokat olivat jo entuudestaan tutut.

Koulutyöskentelyssä oppilaita pelotti etenkin oppiaineiden vaikeutuminen ja sen myötä muutokset koulumenestyksessä, kokeiden ja läksyjen määrä ja koulupäivän pituus (Galton 2009; Kvalsund 2000; Savolainen 2005). Omiin piirteisiin liittyen oppilaita arvelutti etenkin oma pukeutuminen ja oman luonteen piirteet, kuten arkuus (Savolainen 2005). Kvalsund (2000) huomasi tutkimuksessaan, että oppilaita jännitti erityisesti siirtyminen alakoulun vanhimman roolista yläkoulun nuorimman rooliin.

Vaikka yläkouluun siirtymiseen liittyy paljon jännitettäviä asioita, muun muassa Laakkosen (2008) ja Pietarisen (2000) tutkimuksissa havaittiin, että oppilaat suhtautuvat enimmäkseen positiivisesti alakoulusta yläkouluun siirtymiseen. Syinä positiiviselle mielialalle olivat hyvät kokemukset alakoulusta ja positiiviset odotukset yläkoulusta. Tutkimus oli kuitenkin tehty jo siirtymän jälkeen, joten positiiviset tuntemukset siirtymästä saattoivat johtua

siitä, että siirtymä oli sujunut helpottavan hyvin. (Laakkonen 2008; Pietarinen 2000.)

5.2 Oppilaiden toiveet ja odotukset

Savolaisen (2005) tutkimuksessa toiveet liittyivät hyvin samankaltaisiin asioihin kuin pelotkin. Toiveet voidaan jakaa samalla tavoin neljään eri kategoriaan, jotka ovat muuten samat, mutta omien piirteiden sijaan toiveet liittyivät koulun toimintaan kokonaisuudessaan. Kanssakäymiseen liittyvät toiveet olivat usein toiveita uusien ystävien saamisesta, mutta toisaalta myös vanhojen ystävien säilymisestä (Savolainen 2005). Myös Pietarisen (1999, 127) tutkimuksessa havaittiin sosiaalisen vertaisryhmän merkitys uuteen kouluun siirryttäessä vahvana siirtymää helpottavana asiana. Vanhat ystävät ja luokkatoverit toivat oppilaille turvaa ja tukea siirtymävaiheen aikana (Ashton 2008; Pietarinen 1999, 119).

Osa toiveista liittyi tulevien opettajien luonteisiin: oppilaat toivoivat opettajien olevan kärsivällisiä ja kivoja (Ashton 2008; Savolainen 2005). Opettajien luonteiden lisäksi oppilaat toivoivat tulevilta opettajilta ammattitaitoa (Savolainen 2005). Lisäksi oppilaat odottivat opetuksen vaatimustason nousevan aineenopettajien myötä (Pietarinen 1999, 126). Muita koulutyöskentelyyn liittyviä toiveita olivat oma koulumenestys, uudet oppiaineet ja koulutyön mahdollinen helppous tai vaikeus (Ashton 2008, Savolainen 2005).

Ympäristöön liittyvät toiveet käsittelivät sääntöjä ja vapauksia, joita yläkouluun siirtyminen mukanaan toisi; oppilaat usein ajattelivat yläkouluun menon tuovan mukanaan etuuksia ja sellaisia tapoja, joista alakoulun oppilaat eivät pääse osallisiksi (Pietarinen 1999, 129; Sahi-Taina & Sipilä 2005, 32; Savolainen 2005). Galtonin (2009) mukaan oppilaat odottivat uudelta kouluympäristöltä apua koulutyöskentelystä selviämisessä; mahdollisesti vaikeutuvista tehtävistä ajateltiin selviytyvän parempien koulutilojen avulla.

5.3 Oppilaiden oppiaineisiin liittyvät odotukset ja kokemukset

Tutkimuksissa on myös havaittu oppilaiden suhtautumisen eri oppiaineisiin muuttuvan kielteisemmäksi yläkouluun siirtymisen jälkeen (Galton 2009). Galton ym. (2003) ovat tutkineet oppilaiden suhtautumista matematiikkaan, luonnontieteisiin ja englantiin. Näissä tutkimuksissa on havaittu, että etenkin matematiikkaan ja luonnontieteisiin suhtautuminen on seitsemännellä luokalla negatiivisempaa kuin vielä kuudennella luokalla. Suhtautuminen englantiin oli seitsemännen luokan alussa hieman positiivisempaa kuin kuudennella luokalla. (Galton ym. 2003.) Syynä huonommalle koulumenestykselle ja negatiivisemmalle suhtautumiselle voi olla myös opettajien vähäinen tuki oppiaineessa (Midgley, Feldlaufer & Eccles 1989).

Tyttöjen ja poikien välillä havaittiin eroa suhtautumisessa luonnontieteisiin. Tyttöjen asenne luonnontieteisiin muuttui seitsemännellä luokalla vielä poikien asennetta negatiivisemmaksi. Etenkin luonnontieteisiin liittyvää asenteiden muutosta - niin tytöillä kuin pojillakin - on perusteltu sillä, että oppilaat pettyvät omiin odotuksiinsa yläkoulun luonnontieteiden opetuksesta. (Galton 2009.)

Pietarisen (2000) tutkimuksessa havaittiin oppilaiden odottavan yläkoulussa vaikeuksia niissä aineissa, joissa oli ollut vaikeuksia myös alakoulussa. Oppilaiden oppiaineisiin liittyvät odotukset rakentuvat siis aiempien kokemusten perusteella. (Pietarinen 2000.) Suomalaisessa peruskoulussa kouluaineet ovat jakautuneet siten, että yhteiskuntaoppia ja terveystietoa lukuunottamatta yläkoulussa opetettavat aineet ovat oppilaille tuttuja alakoulusta. Tosin joissain kouluissa kemian ja fysiikan opetus on järjestetty siten, että kemiaa opiskellaan viidennellä ja fysiikkaa kuudennella luokalla. Fysiikka saattaa siis tulla tähän tutkimukseen osallistuneille oppilaille uutena oppiaineena siirtymävaiheen jälkeen.

Joissain tutkimuksissa (Ashton 2008; Pietarinen 1999, 128; Savolainen 2005) oppimiseen liittyvät asiat ovat jääneet vähälle huomiolle. Ashton (2008) epäilee tämän johtuvan siitä, että siirtymävaiheeseen liittyvä sosiaalinen puoli

on oppilaille tärkeämpi ja tunteita herättävämpi kuin oppiaineet tai opiskelu yläkoulussa.

5.4 Oppilaiden kokemukset siirtymävaiheen jälkeen

Pietarisen (1999) tutkimuksessa seitsemännen luokan oppilaat kuvailivat koettua siirtymistä yläasteelle positiivisena asiana. He olivat sitä mieltä, että siirtymävaihe kuuluu tiettyyn vaiheeseen elämään. Hyvään sopeutumiseen vaikuttavaa myös se, että oppilaiden ennakoimat ongelmat ja pelottavat asiat eivät olleetkaan toteutuneet uudessa koulussa. Kaikki oppilaat eivät siis suinkaan kärsi ongelmista ja vaikeuksista yläkoulun aikana. (Pietarinen 1999, 129, 173)

Galtonin (2009) tutkimuksessa havaittiin, että eniten positiivisia kokemuksia oli kouluympäristössä liikkumisesta. Oppilaat kokivat osaavansa toimia erilaisissa tilanteissa, kuten ruokalassa tai luokkaan siirtymisessä. (Galton 2009.) Pietarisen (1999, 131) tutkimuksessa oppilailla on ollut positiivisia kokemuksia myös opettajista ja opetuksesta. Nämä kokemukset selittyivät muun muassa opettajien mukavuudella sekä pedagogisilla ja ryhmänhallintataidoilla. (Pietarinen 1999, 131.)

Pettymykset vertaisryhmässä ja opettajilta saatu palaute sosiaalisissa tilanteissa olivat yhteydessä oppilaiden negatiivisiin kokemuksiin yläasteella (Pietarinen 1999, 130). Ongelmia sosiaalisissa suhteissa aiheuttivat ristiriitaiset tilanteet niin muiden oppilaiden kuin opettajienkin kanssa. Ongelmat ilmenivät muun muassa henkisenä väkivaltana ja puutteellisena työrauhana. (Pietarinen 1999, 158.)

Kvalsundin (2000) tutkimuksessa havaittiin, että oppilaat kokivat työmäärän ja erityisesti kotitehtävien lisääntyneen uudessa koulussa (Kvalsund 2000). Lisäksi oppilaat pitivät tylsinä samanlaisena toistuvia opetusmetodeja ja olivat tyytymättömiä joidenkin opettajien tapaan rangaista koko luokkaa yhden oppilaan virheistä. (Galton 2009.) Myöskin pettymykset vertaisryhmässä ja

sosiaalisissa tilanteissa saatu palaute ovat yhteydessä oppilaiden negatiivisiin kokemuksiin (Pietarinen 1999, 130).

Useammassa tutkimuksessa on havaittu, että etenkin sosiaalinen vuorovaikutus on merkittävä tekijä oppilaiden sopeutumisen kannalta (Pietarinen 1999, 128, 147; Ashton 2008). Esimerkiksi Ashton (2008) huomasi tutkimuksessaan, että erilaisia pelkoja helpottaa, jos oppilaat pääsevät luokkaan, jossa on ennestään tuttuja luokkatovereita (Ashton 2008; Pietarinen 1999, 147). Myöskin kaikki ennakkotieto tulevasta koulusta ja kouluun tutustuminen etukäteen vähensivät oppilaiden jännitystä ja pelkoa. Oppilaille hyvin yksinkertaisetkin asiat, kuten se, minkälaiset vessat tulevassa koulussa on, ovat tärkeää tietoa tulevasta koulusta. (Ashton 2008.) Opettajien ja muiden aikuisten tulisi siis vastata kärsivällisesti näihinkin kysymyksiin.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksessani halusin selvittää viidesluokkalaisten oppilaiden tuntemuksia siirtymisestä kuudennelle luokalle yläkouluun. Keskityin erityisesti oppilaiden pelkoihin ja toiveisiin, joita koulun vaihtaminen herätti, kuinka mielellään oppilaat vaihtoivat koulua ja miten oppilaat olivat uudessa koulussa viihtyneet. Tutkimus toteutettiin eräässä Etelä-Suomen keskisuudessa kaupungissa, jossa yläkouluun sijoitetut kuudennet luokat ovat yleinen ilmiö. Tähän tutkimukseen valitsin kaksi alakoulua, joista oppilaat ovat jo useamman vuoden ajan siirtyneet kuudennelle luokalle samaan yläkouluun.

Tämä tutkimus on pitkittäistutkimus, joka toteutettiin kohorttitutkimuksena. Kohorttitutkimus tarkoittaa sitä, että seurantavaiheessa tutkimuksen kohteena on sama ryhmä kuin ensimmäistä aineistoa kerätessä (Borg & Gall 1989, 417, 421-422). Halusin kerätä aineiston nimenomaan samalta ryhmältä, jotta seuranta-aineiston tulokset olisivat paremmin tulkittavissa ensimmäisen aineiston tulosten valossa.

Keräsin ensimmäisen aineiston toukokuussa 2010 oppilaiden ollessa viidennellä luokalla ja toisen aineiston joulukuussa 2010, kun kuudetta luokkaa oli takana noin neljä kuukautta. Ensimmäisessä vaiheessa oppilaat kirjoittivat kirjoitelman ja toisessa vaiheessa vastasivat tekemääni kyselylomakkeeseen.

6.1 Tutkimusongelmat

Halusin tutkia erityisesti oppilaiden kokemuksia ja tunteita joita siirtyminen alakoulun viidenneltä luokalta yläkouluun kuudennelle luokalle heissä herättää. Ensimmäisen vaiheen kirjoitelman ja toisessa vaiheessa toteutetun kyselyn avulla halusin saada erityisesti vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin.

1. Minkälaisin tuntein oppilaat vaihtavat alakoulun viidenneltä luokalta yläkouluun kuudennelle luokalle?
 - 1.1. Mitä pelkoja ja jännityksen aiheita uuteen kouluun kohdistuu?

- 1.2. Mitä toiveita ja odotuksia uuteen kouluun kohdistuu?
2. Miten ennakkokäsityksissä ilmenneet pelot ja huolet näkyvät muutaman kuukauden kuluttua kuudennen luokan alkamisesta?
3. Mitä hyviä ja huonoja puolia aikaistuneessa siirtymässä yläkouluun on?

6.2 Tutkimusasetelma

Ensimmäinen aineisto kerättiin toukokuussa 2010. Ennen aineiston keräämistä varmistin kunkin oppilaan vanhemmilta, että oppilas saa osallistua tutkimukseeni (LIITE 1). Mainitsin tuolloin tutkimuksen olevan pitkittäistutkimus, jonka toinen vaihe toteutetaan seuraavan lukuvuoden syyslukukaudella. Vain muutaman oppilaan vanhemmat kielsivät lastaan osallistumasta.

Ensimmäinen vaihe toteutettiin oppilaiden ollessa viidennellä luokalla. Tuolloin oppilaat kirjoittivat vapaamuotoisen kirjoitelman käyttäen apunaan laatimiani apukysymyksiä (LIITE 2). Kirjoitelma toteutettiin kahdessa eri koulussa yhteensä kolmella eri luokalla. Vastauksia sain 62 kappaletta. En ollut itse paikalla, kun oppilaat kirjoittivat kirjoitelmat, sillä luokanopettajat olivat niin kiireisiä, että he halusivat mieluummin toteuttaa kirjoitelmat itselleen sopivana aikana kuin sopia kanssani tiukkoja aikatauluja. Olin laatinut kirjalliset ohjeet näytettäväksi oppilaille, minkä lisäksi annoin opettajille sekä kirjalliset (LIITE 2) että suulliset ohjeet siitä, miten heidän tulee toimia.

Toisessa koulussa koulun rehtori vaati, että koulun oppilaat käyttäisivät kirjoitelmissaan nimimerkkejä, joten 40 kirjoitelmaa on kirjoitettu nimimerkeillä. Pyysin rehtoria painottamaan ohjeistuksessaan, että nimimerkin tulee olla mahdollisimman yksinkertainen ja helposti muistettava, jotta oppilaat muistaisivat sen vielä tutkimuksen toisessa vaiheessa syksyllä 2010. Toisessa koulussa oppilaat käyttivät kirjoitelmissaan etunimiään ja sukunimen ensimmäistä kirjainta.

Seurantavaihe toteutettiin kyselylomaketutkimuksena joulukuussa 2010 (LIITE 3). Oppilaat olivat siis ehtineet olla uudessa koulussaan noin neljä kuukautta. Kahdesta eri koulusta tulleet oppilaat oli uudessa koulussa sekoitettu keskenään ja jaettu kolmeksi luokaksi. Kävin kussakin luokassa antamassa ohjeet kyselyyn vastaamisesta, minkä lisäksi kerroin oppilaille tutkimuksestani ja painotin luottamuksellisuutta vastauksissa. Jäin kyselyyn vastaamisen ajaksi luokkaan vastaamaan mahdollisiin kysymyksiin.

Oppilaille jäi oppitunnista noin 35 minuuttia aikaa vastata kyselyyn. Lisäksi heillä oli mahdollisuus jäädä tarvittaessa välitunniksi sisälle, mikäli oppitunti ei riittänyt kyselyyn vastaamiseen. Oppilaat kuitenkin saivat kyselyn valmiiksi oppitunnin puitteissa.

Olin varautunut ennalta siihen, että oppilaat eivät välttämättä muistaisi omia nimimerkkejään tulostamalla listan keväällä käytetyistä nimimerkeistä. Listasta oppilaat saattoivat varmistaa nimimerkkinsä, jos olivat epävarmoja siitä, muistavatko sen oikein. Jos oppilas ei muistanut nimimerkkiään, kyselyyn merkittiin vastaajan sukupuoli ja järjestysnumero. Nimimerkkinsä unohtaneita oppilaita oli kolme. On myös mahdollista, että he eivät osallistuneet tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen, minkä takia heillä ei ollut nimimerkkiä.

Sain täytettyjä kyselylomakkeita 58 kappaletta, joista kuusi oli sellaisilta henkilöiltä, jotka eivät olleet vastanneet ensimmäisessä vaiheessa. Lisäksi ennalta mainitsemani kolme oppilasta olivat unohtaneet keväällä käyttämänsä nimimerkin.

6.3 Tutkimusmenetelmät

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on etenkin ihmistieteissä käytetty tutkimusmuoto (Perttula 1995), joka on yksinkertaisimmillaan aineiston muodon kuvausta (Eskola & Suoranta 1999, 13). Erona kvantitatiiviseen eli määrälliseen tutkimukseen on se, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa kerätty aineisto muutetaan usein tekstimuotoon analyysia varten. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa käytetään puolestaan erilaisia muuttujia, jotka voivat saada

erilaisia numeerisia arvoja. Nämä arvot analysoidaan erilaisia tilasto-ohjelmia käyttämällä. (Perttula 1995.) Erona voidaan pitää myös sitä, että kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei tarvita hypoteeseja päinvastoin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa (Eskola & Suoranta 1999, 19-20).

Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus eivät sulje toisiaan pois, vaan samassa tutkimuksessa voidaan käyttää niin laadullisen kuin määrällisen tutkimuksen analyysimenetelmiä (Alasuutari 2001). Näitä kahta tutkimustyyppiä yhdistävät tutkimukset lienevätkin viime vuosina yleistyneet (Bryman 2006). Tässä tutkimuksessa on käytetty sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä kuitenkin siten, että tutkimus on pääosin laadullinen.

Kvalitatiivisen tutkimuksen tunnuspiirteitä ovat muun muassa induktiivinen tutkimusote, sosiaalisten prosessien painottaminen, mallin muodostaminen tutkimuksen edetessä ja ihmislähtöisyys aineiston keräämisessä (Borg & Gall 1989, 385-386). Tyypillisimpiä metodeja ovat observointi, haastattelu ja tekstianalyysi (Borg & Call, 391-404; Metsämuuronen 2005, 205-207). Laadullinen aineisto on pelkistetyimmillään tekstiä, kuten päiväkirjamietintöjä, haastatteluja tai tiettyä tarkoitusta varten tuotettua kirjallista aineistoa (Eskola & Suoranta 1999, 15). Tässä tutkimuksessa käytettiin ensimmäistä aineistoa analysoitaessa metodina tekstianalyysia, koska haluttiin saada laajempi otos kuin esimerkiksi haastattelemalla. Myös seuranta-aineistoa analysoitiin osittain tekstianalyysin avulla, mutta laadullisten menetelmien lisäksi tuolloin käytettiin myös kvantitatiivisia menetelmiä.

Kvalitatiivisen tutkimuksen yhtenä lähestymistapana on fenomenografia, jonka tavoitteena on kuvailla, analysoida ja ymmärtää käsityksiä ilmiöistä. Fenomenografisessa lähestymistavassa tutkija yrittää löytää aineistosta samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia, jotka hän luokittelee erilaisiin kuvauskategorioihin. (Nummenmaa & Nummenmaa 2002, 65-67.) Tässä tutkimuksessa käytettiin tekstianalyysin yhteydessä kategorioita kuvaamaan kohteita, jotka pelottivat tai joita oppilaat toiveikkaina odottivat. Nämä

kategoriat olivat kanssakäyminen toisten kanssa, ympäristö, koulutyöskentely ja omat piirteet (ks. 7.1, taulukko 1).

6.4 Kysely tutkimusmetodina laadullisessa tutkimuksessa

Kyselytutkimus on yksi vanhimmista systemaattisista aineistonkeruumenetelmistä. Kyselyä käytetään, kun halutaan saada mahdollisimman standardoitua tietoa tutkittavilta. Tyypillisimpiä kyselytutkimuksen muotoja ovat kyselylomakkeet ja henkilökohtaiset haastattelut. (Borg & Gall 1989, 417-418.) Käytin tässä tutkimuksessani toisessa aineistonkeruuvaiheessa tutkimusmetodina kyselylomaketutkimusta. Valitsin sen metodiksi sen takia, että halusin saada kaikilta vastaukset tiettyihin, ensimmäisen aineiston pohjalta nousseisiin kysymyksiin.

Kyselylomaketutkimusta tehtäessä on tärkeä muistaa pitää lomake selkeänä, kysymykset ja ohjeet lyhyinä, välttää johdattelevia kysymyksiä ja teknisiä termejä sekä kaksiosaisia kysymyksiä. Jokainen kysymys ja vastausvaihtoehto tulee olla harkittu ja tutkimuksen kannalta olennainen. Lisäksi kysymysten ja vastausvaihtojen tulee olla sellaisessa sanallisessa muodossa, että vastaaja ymmärtää varmasti, mitä sillä tarkoitetaan. (Borg & Gall 1989, 427.)

Kyselylomakkeen kysymykset voivat olla joko suljettuja tai avoimia kysymyksiä. Suljetuissa kysymyksissä on selvät vastausvaihtoehdot, joista vastaajan tulee valita itselleen parhaiten sopiva. Avoimet kysymykset ovat sellaisia, joihin vastaaja saa vastata täysin omin sanoin. (Borg & Gall 1989, 428). Tämän tutkimuksen kyselylomakkeessa on käytetty sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä (LIITE 3), jotta oppilailta saataisi mahdollisimman paljon tietoa.

6.5 Tutkimusaineiston analysointi

Alasuutarin (2001, 39-40) mukaan kvalitatiivinen analyysi koostuu havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Arvoituksen ratkaiseminen

tunnettaneen paremmin termillä tulosten tulkinta. Tällöin tutkittavasta ilmiöstä tehdään jonkinlainen merkitystulkinta havaintojen pelkistämisen yhteydessä löydettyjen asioiden pohjalta. (Alasuutari 2001, 44-.) Havaintojen pelkistämällä puolestaan tarkoitetaan teoreettisen viitekehyksen ja tutkimuksen kannalta tarkoituksen mukaisiin asioihin keskittymistä. Tällöin tutkimusaineisto pelkistetään eräänlaisiin raakahavaintoihin, joita edelleen voidaan yhdistää erilaisiksi yhteisen piirteen omaaviksi havaintojoukoiksi. (Alasuutari 2001, 39-40; Eskola & Suoranta 1999, 175-176.) Havaintojen pelkistämisen eli tematisoinnin seurauksena saadaan usein kokoelma sitaatteja, joita voi käyttää muun muassa perustelemaan tutkijan tulkintaa, kuvaamaan aineistoa sekä tekstin elävöittämisessä (Eskola & Suoranta 1999, 176).

Tässä tutkimuksessa aineisto pelkistettiin siten, että aineistossa ilmenevät asiat jaoteltiin ensimmäiseksi pelkoihin ja toiveisiin. Sen jälkeen havainnot yhdistettiin erilaisiksi havaintojoukoiksi sen mukaan, mihin tekstissä ilmenevät toiveet tai pelot liittyivät. Luokittelun apuna käytin Savolaisen (2005) tutkimusta kuudesluokkalaisten peloista, toiveista ja odotuksista yläkouluun siirryttäessä. Kategoriat olivat kanssakäyminen toisten kanssa, ympäristö, koulutyöskentely ja omat piirteet. Käytin samoja kategorioita myös jakaessani seuranta-aineiston kysymyksiä eri aihealueiden mukaan. Lisäksi tutkimuksessa on käytetty tutkijan tulkintojen tukena sitaatteja vahvistamaan tutkijan tulkintaa ja kuvaamaan aineistoa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

7.1 Oppilaiden pelot ja jännityksen aiheet ennen siirtymistä yläkouluun (kysymys 1.1)

Oppilaiden pelon ja jännityksen aiheet olivat hyvin samankaltaisia. Syitä pelkojen taustalla oli eriteltä muutamassa kirjoitelmassa, mutta useimmissa mainittiin vain pelon aihe. Neljätoista oppilasta mainitsi kirjoitelmassaan, ettei pelkää tai jännitä siirtymisessä mitään. Muiden oppilaiden kirjoitelmissa suurimmaksi pelon aiheeksi nousi kanssakäyminen toisten kanssa ja etenkin koulukiusaaminen. Muita kategorioita olivat ympäristö, koulutyöskentely ja omat piirteet (taulukko 1).

TAULUKKO 1 Oppilaiden (N=62) ennen siirtymistä kuudennelle luokalle yläkouluun ilmoittamat pelon ja jännityksen kohteet, suluissa vastanneiden lukumäärä (luokittelu Savolaista 2005 mukaillen)

Kanssakäyminen toisten kanssa (64)	Ympäristö (14)	Koulutyöskentely (6)	Omat piirteet (8)
Kiusaaminen (19)	Tuntematon ympäristö (9)	Oma pärjääminen (1)	Mitä muut ajattelevat? (6)
Uudet opettajat (15)	Eksyminen (3)	Opetus (2)	Pukeutuminen (1)
Uudet luokkatoverit (9)	Varastelu (1)	Oppiaineet(1)	Unen saanti (1)
Vanhemmat oppilaat (9)	Ilmapiiri (1)	Myöhästymisen (1)	
Ystävät/kaverit (8)		Koulupäivän pituus (1)	
Sopeutuminen (4)			

Osa teemoista ei saanut kuin yhden maininnan oppilaiden kirjoitelmissa, mutta niitä ei ollut mahdollista yhdistää muihin teemoihin (taulukko 1).

7.1.1 Oppilaiden pelot kanssakäymiseen liittyen

Tämän kategorian teemoista eniten vastauksia saivat koulukiusaaminen ja uudet opettajat. Koulukiusaamisessa oppilaita pelotti erityisesti vanhempien oppilaiden kiusaaminen, mutta myös kiusaaminen yleensä. Jos oppilas vastasi

erityisesti vanhempien oppilaiden koulukiusaamisen pelottavan, luokittelin vastauksen sekä teemaan vanhemmat oppilaat että koulukiusaaminen. Koulukiusaamiseen johtavia syitä eriteltiin muutamassa kirjoittelussa.

Pelottavinta ehkä uuteen kouluun siirtymisessä on vanhemmat oppilaat.

(Oppilas 18)

Pelkään että minua syrjitään ja kiusataan. (Oppilas 10)

Koulukiusaamisesta on ollut puhetta ja olen kuullut juttuja miten kiusatut ovat joutuneet vaihtaa koulua, mutta karhuvuoren koulun opettajat ovat vakuuttaneet että kiusaamiseen puututaan.(Oppilas 23)

Minua pelottaa se että jos isommat oppilaat kiusaavat minua. (Oppilas 50)

Uudet opettajat ja luokkatoverit olivat seuraavaksi yleisimmät pelon aiheet. Opettajiin liittyi muun muassa pelko siitä, että he ovat liian tiukkoja, minkä lisäksi moni mainitsi kuulleen pelottavia tarinoita tulevista opettajista. Uudet luokkatoverit puolestaan pelottivat, koska tulevassa koulussa luokat on jaettu siten, että kullakin luokalla on oppilaita molemmista kouluista. Tähän liittyivät myös ystäviin ja kavereihin liittyvät pelot. Jotkut vastaajista mainitsivat joutuvansa eri luokalle parhaan ystävänsä kanssa, minkä takia he pelkäsivät ystävyiden mahdollisesti loppuvan. Lisäksi jännitti se, saako koulusta ja omalta luokalta uusia kavereita.

Minua jännittää: saanko uusia kavereita ja jäävätkö vanhat kavereiksi, vaikka olemme eri luokilla... (Oppilas 52)

Pelkään myös, että kaverini hylkäävät minut ja joudun olemaan yksin. (Oppilas 26)

Toivottavasti Karkkarin opettajista kerrotut jutut eivät ole totta, ainakaan ne hurjimmat. (Oppilas 38)

Sopeutumiseen liittyviä kommentteja oli neljässä kirjoittelussa. Kommentit liittyivät ylipäättänsä uuteen ympäristöön ja uuteen luokkaan. Yhdessä paperissa mainittiin uudet tunteet kaikkein haasteellisimmaksi asiaksi, mutta vastaaja ei kerro sen enempää siitä, mitä nämä uudet tunteet ovat...

7.1.2 Oppilaiden pelot kouluympäristöön liittyen

Ympäristöön liittyviä jännityksen aiheita oli neljässätoista kirjoitelmassa. Eniten vastanneita pelotta ylipäänsä uusi tuntematon kouluympäristö. Tulevan koulun todettiin olevan ”hervittävän suuri” ja ”muutenkin ihan eri koulu”, minkä takia oppilaita jännitti. Uudet luokat ja muut koulutilat jännittivät muutenkin. Lisäksi oppilaita jännittivät eksyminen, varastelu ja koulun ilmapiiri. Eksymisessä oppilaita jännitti se, että he eivät muista, missä luokassa on mitään ainetta tai että he eivät ylipäänsä löydä etsimäänsä luokkaa. Ilmapiiriin liittyi pelko siitä, että koulussa ei mahdollisesti ole mukavaa.

Jännitän ehkä eniten ... uusia koulutiloja. (Oppilas 33)

Minua jännittää ... miten edes muistan missä on mikäkin luokka, kun kaikki ovat erikseen. (Oppilas 56)

Uudessa koulussani pelottaa hieman myös varkaat. (Oppilas 47)

7.1.3 Oppilaiden pelot koulutyöskentelyyn liittyen

Koulutyöskentelyyn liittyviä pelkoja mainittiin viidessä kirjoitelmassa. Opetukseen liittyviä pelkoja mainittiin kahdessa kirjoitelmassa, kun muut teemat saivat kukin vain yhden maininnan. Opetuksessa vastanneita jännittivät erityisesti koulutehtävien vaikeusaste ja mahdolliset työrauhaongelmat oppitunneilla. Muihin teemoihin liittyen kirjoitelmissa mainittiin vaikeat kouluaineet ja pärjääminen niissä, koulusta myöhästyminen ja koulupäivän pituus.

Jännittää minkälaisia tehtäviä on tulossa vaikeita vihkotehtäviä vai helppoja.

(Oppilas 29)

...Pelottaa, kun Karhuvooren koulun ovet lukitaan aina viisi yli... täytyy oppia heräämään aikaisemmin, ettei myöhästy. (Oppilas 54)

Jännitän tulevia aineita... kuudennelle luokalle tulee olemaan vaikeita aineita. (Oppilas 62)

7.1.4 Oppilaiden pelot omiin piirteisiin liittyen

Omiin piirteisiin liittyen oppilaita jännitti eniten se, mitä muut heistä ajattelevat. Vastauksissa mainittiin muun muassa pelko siitä, että pidetään

huonona oppilaana, että uusi luokka ei hyväksy sellaisena kuin on ja ylipäänsä muiden koululaisten suhtautuminen. Näiden lisäksi yhtä vastaajaa askarrutti se, miten uuteen kouluun pukeudutaan ja toista se, että hän ei pysty saa illalla tarpeeksi aikaisin unta.

Uudessa koulussani pelottaa hieman myös varkaat. (Oppilas 47)

7.2 Oppilaiden toiveet ja odotukset ennen siirtymistä yläkouluun (kysymys 1.2)

Kanssakäyminen herätti viidennen luokan oppilaissa eniten pelon- ja jännityksen aiheita, mutta toisaalta myös toiveet ja odotukset kohdistuivat nimenomaan kanssakäymiseen toisten kanssa (taulukko 2). Toiveet ja odotukset on jaettu samoihin yläkategorioihin kuin pelotkin, mutta kategorioiden alaiset teemat ovat muuttuneet (vrt. taulukko 1 ja taulukko 2).

TAULUKKO 2 Oppilaiden (N=62) ennen kuudennelle luokalle yläkouluun siirtymistä ilmoittamat toiveet ja odotukset, suluissa vastanneiden lukumäärä (luokittelu Savolaista 2005 mukaillen).

Kanssakäyminen toisten kanssa (63)	Ympäristö (16)	Koulutyöskentely (21)	Omat piirteet (2)
Uudet ystävät ja muut oppilaat (34)	Uusi ympäristö (9)	Hyvä ilmapiiri (12)	Uudet tunteet (2)
Uusi kouluhenkilökunta (13)	Uudet toimintatavat (4)	Uudet säännöt (4)	
Tutut luokkatoverit (7)	Koulumatkan pituus (2)	Oppitunnit ja lukujärjestys (4)	
Uusi luokka (6)	Hyvä piha-alue (1)	Uudet kouluaineet (2)	

Omat piirteet -kategoriassa on vain kaksi vastausta, joissa molemmissa toivottiin uusia, hyviä tunteita ja hyvää mieltä koulunvaihdoksen seurauksena. Vähäisestä vastausmäärästä huolimatta tätä kategoriata ei voinut yhdistää minkään toisen kategorian kanssa.

7.2.1 Oppilaiden toiveet ja odotukset kanssakäymiseen liittyen

Kanssakäyminen toisten kanssa oli ylivoimaisesti eniten odotuksia ja toiveita herättävä kategoria (talulukko 2). Kyseiseen kategoriaan liittyviä asioita oli mainittu 63 kappaletta. Eniten odotuksia kohdistui uusiin ystäviin ja muihin tulevan koulun oppilaisiin. Sen lisäksi oppilaat mainitsivat odottavansa tulevan koulun uutta henkilökuntaa, erityisesti opettajia, tuttujen luokkakavereiden säilymistä ja ylipäänsä uutta luokkaa.

Uuteen kouluun siirtymisessä oppilaat odottivat eniten uusien ystävien saamista. Toive uusista ystäväistä mainittiin yli puolissa kirjoitelmista (taulukko 2). Ystäviä toivottiin niin omalta luokalta kuin muiltakin luokilta tulevasta koulusta. Luokkatovereiden vaihtuminen herätti osassa oppilaista pelkoa ja jännitystä (ks. 7.1.1 Kanssakäyminen toisten kanssa), mutta osa oppilaista odotti positiivisessa mielessä uusia luokkatovereita, sillä ne nähtiin potentiaalisina uusina ystävinä. Lisäksi kaksi oppilasta toivoi saavansa uudesta koulusta tyttöystävän ja yhdessä kirjoitelmassa odotettiin tukioppilaiden järjestämää toimintaa kuudesluokkalaisille.

Minä odotan karkkarissa uusia ja kivoja kavereita. (Oppilas 30)

Ajattelen sitä että olisi kunnon tyttöjä meidän luokalla. Ajattelisin saada kunnon tyttöystävän. (Oppilas 40)

Uuteen kouluun on hauska siirtyä koska luokka vaihtuu... (Oppilas 11)

Vaikka uusia luokkatovereita odotettiin yli puolessa kirjoitelmista, samalla pidettiin positiivisena asiana sitä, että osa vanhoista luokkatovereista ja -ystävistä säilyy samalla luokalla. Joissain tapauksissa koulunvaihto sai aikaan sen, että parhaan ystävän kanssa päästiin samalle luokalle, vaikka viidennellä luokalla oltaisiin eri luokilla. Tämä teki siirtymästä erittäin iloisen asian.

Minusta on kivaa että paras kaverini tulee samalle luokalle. (Oppilas 22)

Uuteen kouluun on kiva mennä kun omalla luokalla on parhaat kaverit. (Oppilas 35)

Viidesosassa kirjoitelmista oppilaat ilmoittivat odottavansa ja toivovansa, että tulevat opettajat olisivat kivoja ja mukavia. Joidenkin vastanneiden mielestä ylipäänsä uusien opettajien saaminen oli positiivinen asia. Lisäksi yhdessä

kirjoitelmassa mainittiin erityisesti se, että tietystä koulunhenkilökunnan jäsenestä halutaan päästä eroon ja näin ollen uusi kouluhenkilökunta on jotain, mitä toivoo.

Toivon, että tulevassa koulussani on yhtä hyviä opettajia, niinkuin täälläkin. (Oppilas 55)

Odotan sitä kun opin tuntemaan uuden opettajan... (Oppilas 61)

7.2.2 Oppilaiden toiveet ja odotukset kouluympäristöön liittyen

Tuntematon ympäristö oli odotuksen tai toiveiden kohteena yhdeksässä kirjoitelmassa (taulukko 2). Uusi, tuntematon kouluympäristö oli kiinnostava ja sisälsi uusia mahdollisuuksia. Uudesta koulusta toivottiin myös hyvää kouluyhteisöä.

Uuden ympäristön lisäksi neljä oppilasta vastasi odottavansa erityisesti uusia tapoja, joita uusi koulu tuo tullessaan. Kaksi oppilasta odotti lyhyempää koulumatkaa ja yksi oppilas parempaa välituntialuetta, joilla voisi oleskella.

Minä luulen, että uudessa koulussa on paljon tutkittavaa esim. missä on englannin luokka tai vaikkapa vessa. (Oppilas 52)

Sinne on varmasti kiva mennä, koska (ei) tiedä mitä siellä on. (Oppilas 4)

Siellä (uudessa koulussa) saa meikata, kuunnella musiikkia... (Oppilas 16)

7.2.3 Oppilaiden toiveet ja odotukset koulutyöskentelyyn liittyen

Koulutyöskentelyyn liittyviä toiveita ja odotuksia oli mainittu noin kolmasosassa kirjoitelmista. Vajaa neljäsosa vastanneista odotti uudelta koululta hyvää ilmapiiriä. Koulussa odotettiin olevan hauskaa ja kivaa. Lisäksi uudelta koululta odotettiin parempia sääntöjä ja enemmän vapautta ja oikeuksia. Opetukselta tulevassa koulussa toivottiin kivoja tunteja ja odotettiin uusia kouluaineita. Lisäksi yksi oppilas odotti valinnaisia aineita.

Ajattelin eniten että se on hauska koulu, koska olen kuullut veljeltäni hauskoja juttuja tulevasta koulustani. (Oppilas 9)

Toivoisin että siellä on paljon liikunta tunteja. (Oppilas 27)

Tulee ihan kivaa paremmat säännöt kuin täällä koulussa... (Oppilas 12)

On hyvä ettei tarvitse käyttää kypärää enää kuudennella luokalla. (Oppilas 39)

7.3 Oppilaiden kokemukset yläkouluun siirtymisen jälkeen (kysymys 2)

Oppilaiden kokemukset uudesta koulusta olivat melko samankaltaisia. Suurimman osan mielestä uudessa koulussa oli ihan mukavaa ja syyslukukausi oli sujunut hyvin. Ensimmäisessä vaiheessa pelottaneet kanssakäyminen muiden kanssa ja etenkin koulukiusaaminen olivat osoittautuneet suurimman osan kohdalla turhiksi huoliksi. Ylipäänsä uusi koulu koettiin melko samanlaisena kuin edellinen koulu.

Siirtymävaiheen jälkeisten kokemusten analysoinnissa on käytetty apuna samoja kategorioita kuin oppilaiden ennakkokäsityksiä tutkittaessa.

7.3.1 Kanssakäyminen toisten kanssa yläkouluun siirtymisen jälkeen

Lähes kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, että he ovat sopeutuneet joko erittäin hyvin tai melko hyvin uuteen kouluunsa (taulukko 2). Sopeutumiseen olivat vaikuttaneet positiivisesti etenkin kaverit vanhasta koulusta, mutta myös uudesta koulusta ja luokalta saadut kaverit. Sen lisäksi opettajia pidettiin mukavina, minkä takia oli helpompi sopeutua uuteen kouluun. Huonoa sopeutumista perusteltiin sillä, että vanhassa koulussa oli kivempaa ja se oli tuttu.

Täällä on todella mukavaa ja olen saanut muutaman uuden ystävän isommista oppilaista. (Oppilas 55)

...koska ystäväät siirtyvät samaan aikaan, niin on helpompi sopeutua ystävien kanssa. (Oppilas 17)

Taulukko 2 Kanssakäymiseen liittyvät kysymykset ja väitteet vastausvaihtoehtoineen ja vastanneiden määrä (kysymysten numerointi liite 3).

Kysymys	Vastausvaihtoehdot	Vastanneiden määrä
3. Kuinka hyvin olet mielestäsi sopeutunut uuteen kouluusi?	erittäin hyvin	33
	melko hyvin	21
	melko huonosti	4
	erittäin huonosti	0
9. Nykyisessä koulussani esiintyy kiusaamista	erittäin paljon	3
	melko paljon	6
	tavanomaisesti	20
	melko vähän	22
	erittäin vähän	5
13. Luokallamme on mielestäni pääosin	erittäin mukavia oppilaita	13
	melko mukavia oppilaita	33
	tavanomaisia oppilaita	8
	melko ikäviä oppilaita	2
	erittäin ikäviä oppilaita	0
14. Vanhemmat oppilaat käyttäytyvät minua kohtaan	erittäin ystävällisesti	6
	melko ystävällisesti	20
	tavanomaisesti	25
	melko epäystävällisesti	4
	erittäin epäystävällisesti	1
15. Opettajani ovat mielestäni	erittäin mukavia	12
	melko mukavia	33
	tavanomaisia	11
	melko ikäviä	1
	erittäin ikäviä	0

Ennen siirtymää uuteen kouluun monia pelotti kiusaaminen ja vanhemmat oppilaat. Kyselyn aikaan lähes puolet vastanneista on sitä mieltä, että uudessa koulussa kiusaamista esiintyy joko erittäin tai melko vähän (taulukko 2) ja vanhempien oppilaiden käyttäytyvän kuudesluokkalaisia kohtaan tavanomaisesti. Perusteluina mainittiin se, että vanhemmat oppilaat eivät juurikaan ole nuorempien oppilaiden kanssa, vanhemmat oppilaat käyttäytyvät hyvin, jos heitä kohtaan käyttäytyy hyvin ja se, että aina on joitain joista ei välitä, mutta enimmäkseen vanhemmat oppilaat ovat mukavia.

Kaikki eivät välitä meistä "uusista", mutta yksi on ystäväni vaikka hän on "iso". (Oppilas 39)

...yleensä kukaan vanhemmista oppilaista ei sano nuoremmille yhtään mitään. (Oppilas 48)

Reilu kolmasosa oli sitä mieltä, että vanhemmat oppilaat ovat melko ystävällisiä (taulukko 2), sillä he eivät kiusaa, ovat omissa porukoissaan ja ainakin ne, jotka ovat tekemisissä alempiluokkalaisten kanssa, ovat mukavia. Osa vanhemmista oppilaista oli tuttuja jo edellisestä koulusta, joten vanhemmissa oppilaissa oli myös ystäviä.

Alle kymmenesosa vastanneista oli sitä mieltä, että vanhempien oppilaiden käytös on vähintään melko epäystävällistä (taulukko 2). Vastauksia perusteltiin sillä, että vanhemmat oppilaat vaikuttavat pitävän itseään kuudesluokkalaisia ylempiarvoisina ja kiusaavat joskus.

...en ole paljoakaan ollut yhteydessä heihin. Mutta osan heistä tunnen, niin on kiva olla. (Oppilas 26)

He luulevat ikänsä antavan heille jotenkin lisää auktoriteettejä ja valtaa. (Oppilas 5)

Omat luokkatoverit olivat enemmistön mielestä joko melko mukavia tai erittäin mukavia (taulukko 2). Toiset mainitsivat perusteluksi sen, että kuudennella luokalla on paljon samoja henkilöitä viidenneltä luokalta, mutta osa mainitsi sen, että luokka tulee hyvin toimeen keskenään, vaikka luokka oli aika paljon muuttunutkin. Muutama oppilas mainitsi lisäksi erityisesti sen, että uudella luokalla kaikki auttavat toisiaan, mikä oli heidän mielestään mukavaa.

Yli puolet oppilaista oli myös sitä mieltä, että uudet opettajat ovat melko mukavia (taulukko 2). Opettajista pidettiin erityisesti sen takia, että he eivät oppilaiden mielestä suutu turhasta, ovat oikeudenmukaisia, osaavat opettaa ja auttavat oppilaita aina tarvittaessa.

He auttavat kun pyytää apua eivätkä he huuda paljon. (Oppilas 51)

Koska he eivät nipota paljoa he ovat rentoja ja tasapuolisia. (Oppilas 31)

7.3.2 Kouluympäristö yläkouluun siirtymisen jälkeen

Lähes kaikki vastanneet pitivät nykyistä koulua joko tavanomaisena tai melko viihtyisenä kouluna (taulukko 3). Syynä viihtyvyydelle mainittiin suurimmassa osassa perusteluja toiset oppilaat ja opettajat, joiden koettiin olevan mukavia ja hauskoja. Lisäksi osassa perusteluista mainittiin kouluympäristöön liittyviä

asioita viihtyvyyden parantajana. Tällaisia olivat esimerkiksi isommat luokkahuoneet, isompi piha, seinämaalaukset ja mukavammat tuolit kuin edellisessä koulussa. Koulun viihtyisyyteen negatiivisesti vaikuttavina asioina mainittiin muun muassa se, että osa koulun oppilaista ei ole erityisen ystävällisiä ja se, että koulussa ei ole kotoisaa.

Se on tavallinen koulu. juuri sellainen kuin oma käsitykseni koulusta on se ei ole kovin viihtyisä muttei myöskään epäviihtyisä. (Oppilas 32)

...koska on hyviä opettajia ja kavereita ja säännöt eivät ole liian tiukat.

...pihalta löytyy tekemistä ja tunneillakin on viihtyisää. (Oppilas 34)

Taulukko 3 Ympäristöön liittyvät väitteet vastausvaihtoehtoineen ja vastanneiden määrä.

Kysymys	Vastausvaihtoehdot	Vastanneiden määrä
4. Meidän koulumme on mielestäni	erittäin viihtyisä	8
	melko viihtyisä	32
	tavanomainen	15
	melko epäviihtyisä	3
	hyvin epäviihtyisä	0
5. Ikävöin vanhaa kouluani	todella usein	1
	melko usein	1
	joskus	14
	melko harvoin	18
	en koskaan	23
7. Välitunneilla on mielestäni	erittäin mukavaa	14
	melko mukavaa	29
	tavallista	12
	melko ikävää	3
	erittäin ikävää	0
8. Ilmapiiri nykyisessä koulussani on mielestäni	parempi kuin entisessä koulussani	21
	samanlainen kuin entisessä koulussani	29
	huonompi kuin entisessä koulussani	12

Välitunnit olivat suurimman osan mielestä mukavia (taulukko 3), mihin vaikutti erityisesti se, että välitunnilla voi nähdä kavereita – myös niitä, jotka ovat eri luokalla. Sen lisäksi muutamassa lomakkeessa mainittiin iso piha välituntiviihtyvyyttä lisäävänä tekijänä. Toisaalta piha oli joidenkin mielestä

tylsä, koska pihalla ei ole tarpeeksi aktivoivia elementtejä, kuten kiipeilytelineitä. Osa vastanneista oli sitä mieltä, että välitunneilla esiintyy kiusaamista vähän jos lainkaan, minkä takia välitunneilla on viihtyisää. Toiset puolestaan olivat sitä mieltä, että välitunneilla tapahtuva kiusaaminen tekee välitunneista epämiellyttäviä ja välitunneilla onkin kivaa vain silloin, kun kiusaamista ei esiinny.

(Välitunnit ovat) PARASTA KOULUSSA!! Voi olla kavereiden kanssa ja purkaa energiaa välitunneilla, mutta saisivat olla enemmän kuin 15 min.

(Oppilas 10)

Ei ole oikein tekemistä kun ei ole keinoja tai mitään muuta paitsi rengas PIENI kiipeilyteline. (Oppilas 38)

Välillä joku kiusaa, mutta yleensä ihan mukavaa. (Oppilas 8)

...yleensä välituntisin en jää yksin, ja jos on yksin, niin vähän ajan päästä joku kaveri tulee kuitenkin kysymään, että voinko olla välitunnilla.

(Oppilas 48)

7.3.2.1 Kouluympäristön ilmapiiri uudessa koulussa

Suurin osa oppilaista ikävöi vanhaa kouluaan joskus tai harvemmin (taulukko 3). Vanhasta koulusta ikävöitiin erityisesti sinne jääneitä oppilaita ja opettajia. Noin puolet oppilaista vastasi ettei ikävöi vanhaa kouluaan koskaan, sillä vanha koulu oli heidän mielestään ollut huono, epäviihtyisä tai tylsä. Lähes jokaisessa perustelussa edellisestä koulusta ikävöitiin jotain tiettyä kohdetta, kuten opettajaa, nuorempia ystäviä tai parempia kouluvälineitä.

Opin tuntemaan koulun ja opettajat aika hyvin. Ikävöin joskus koulukummilapsiamme. (Oppilas 22)

Se oli paljon pienempi koulu. Siellä tunsin melkein kaikki oppilaat ja opettajat. (Oppilas 4)

Olihan siellä kivat opet ja oli kiva olla koulun isoimmat, mutta täällä on hitusen haus Kempaa. (Oppilas 46)

Nyt kun on täällä koulussa ja miettii tarkkaan, vanha koulu ei ollut kovin kiva. (Oppilas 23)

Se oli suoraan sanottuna kamala ja stressaava koulu tämän hetkiseen kouluuni nähden. (Oppilas 32)

Ilmapiiri oli suurimman osan mielestä joko samanlainen tai parempi kuin edellisessä koulussa (taulukko 3). Oppilaat perustelivat parempaa ilmapiiriä erityisesti sillä, että opettajat ovat uudessa koulussa mukavampia eivätkä ”nipota” liikaa.

Koska täällä opettajat eivät nipota joka liikkeestä ja täällä on rennompi ilmapiiri. (Oppilas 31)

Lähes puolet oppilaista vastasi ilmapiirin olevan samanlainen kuin edellisessä koulussa (taulukko 3). Uuden koulun todettiin olevan samankaltainen kuin edellisen koulun, minkä lisäksi uudessa koulussa on paljon tuttuja ihmisiä vanhasta koulusta.

Onhan täälläkin isoja ja ”pieniä”, kuten ennenkin. (Oppilas 39)

Joitain saatetaan kiusata, niin kuin entisessä koulussakin. (Oppilas 62)

Neljäsosan mielestä ilmapiiri on nykyisessä koulussa huonompi (taulukko 3). Syinä huonoon ilmapiiriin mainittiin kiusaaminen, vanhojen luokkatoverien siirtyminen rinnakkaisluokalle ja yläkoulun oppilaat. Yläkoulun oppilaiden todettiin olevan ärsyttäviä ja sellaisia, joiden kanssa ei viihdy. Tämä on mielenkiintoinen tulos siihen verrattuna, että harva oppilas ilmoitti ikävöivänsä vanhaa kouluaan kuin korkeintaan joskus ja suurin osa ilmoitti uuden koulunsa olevan tavanomainen tai melko viihtyisä (taulukko 3).

Johtuu yläluokkien oppilaista joiden kanssa 6. luokkalaiset ei viihdy. (Oppilas 18)

Kun kaikki ovat ärsyttäviä tupakan polttajia. (Oppilas 49)

7.3.3 Koulutyöskentely yläkouluun siirtymisen jälkeen

Suurin osa oppilaista ei kokenut koulutyöskentelyn vaikeutuneen koulun vaihdon myötä. Lähes kaikki vastanneista olivat sitä mieltä, että työrauha oppitunneilla on joko tavanomainen tai melko hyvä (taulukko 4). Kukaan ei ollut sitä mieltä, että tunneilla olisi erittäin rauhallista, mutta kukaan ei myöskään ollut sitä mieltä, että tunneilla olisi erittäin rauhatonta.

Taulukko 4 Koulutyöskentelyyn liittyvät väitteet vastausvaihtoehtoiseen ja vastanneiden määrä.

Kysymys	Vastausvaihtoehdot	Vastanneiden määrä
16. Oppitunneilla on mielestäni	erittäin rauhallista	0
	melko rauhallista	22
	tavanomaista	30
	melko rauhatonta	4
	erittäin rauhatonta	0
17. Opiskelemamme aiheet eri oppiaineissa ovat mielestäni	erittäin helppoja	4
	melko helppoja	25
	tavanomaisia	24
	melko vaikeita	2
	erittäin vaikeita	0
18. Kuudennella luokalla opiskeltavat asiat ovat mielestäni	helpompia kuin 5. luokalla	15
	samanlaisia kuin 5. luokalla	27
	vaikeampia kuin 5. luokalla	14

Opiskeltavat aiheet eivät olleet kenenkään mielestä erittäin vaikeita, vaan lähes kaikki olivat vastanneet aiheiden olevan joko tavanomaisia tai melko helppoja (taulukko 4). Verrattaessa kuudennella ja viidennellä luokalla opiskeltavia asioita keskenään neljäsosa vastanneista oli sitä mieltä, että opiskeltavat asiat ovat vaikeutuneet. Perusteluina olivat lisääntynyt työmäärä ja uudet, vaikeutuneet oppisisällöt.

Kaikki asiat eivät ole vaikeampia mutta jotkut ovat vaikeutuneet. (Oppilas 19)

...uusien juttujen on tullut aika paljon. (Oppilas 6)

Vastanneista neljäsosa oli sitä mieltä, että kuudennella luokalla opiskeltavat asiat ovat vaikeampia kuin viidennellä luokalla opiskellut asiat (taulukko 4). Loput olivat sitä mieltä, että sisällöt ovat joko samanlaisia tai helpompia kuin viidennellä luokalla. Jälkimmäisiä mielipiteitä perusteltiin muun muassa sillä, että opiskeltavat asiat ovat joko kertausta tai syventämistä viidennellä luokalla opiskelluista asioista. Lisäksi muutama oppilas mainitsi mahdolliseksi syyksi sen, että nykyinen opettaja oli läsnä oppitunneilla, jolloin oppiminen on ollut mahdollista.

...kutosella kerrataan aika paljon viitosien juttuja. (Oppilas 13)

Se johtuu varmaan siitä, että meidän opettajamme on nyt luokassa ja oikeesti opettaa meitä, toisin kuin 5. luokalla. (Oppilas 32)

7.4 Tutkimuksen luotettavuus

Kvantitatiivisesta tutkimuksesta tutut termit realibiliteetti ja validiteetti ovat siirtyneet myös kvalitatiiviseen tutkimukseen siihen kohdistuneen kritiikin myötä (Seale 1999). Yleisesti realibiliteetilla tarkoitetaan mittausvirheiden suuruuden selvittämistä eli tutkimuksen luotettavuutta. Validiteetilla puolestaan tarkoitetaan aineistosta tehtyjen päätelmien sopivuutta eli sitä, onko tutkimuksessa mitattu juuri sitä, mitä on tarkoitettu mitata. (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo. 2002, 92; Nummenmaa, Konttinen, Kuusinen & Leskinen 1997, 201.) Tässä tutkimuksessa luotettavuutta yritettiin parantaa perehtymällä kirjallisuuden ja aiempien tutkimusten avulla erilaisiin aineistonkeruumenetelmiin ja mittareihin. Tämän tutkimuksen teossa onkin käytetty apuna aiempia tutkimuksia niin menetelmiä valittaessa kuin aineistoa analysoitaessa. Validiteettia pyrittiin parantamaan käyttämällä seurantavaiheessa toteutetussa kyselylomakkeessa myös avoimia kysymyksiä, jotta oppilaiden mahdolliset muut ajatukset aiheeseen liittyen tulisivat esiin. Lisäsin niin kirjoitelmassa kuin kyselylomakkeessakin pyrittiin käyttämään mahdollisimman selkeää ja tutkimukseen osallistuvien ikään sopivaa kieltä.

Tutkimuksen yleistettävyydellä tarkoitetaan sitä, ovatko tulokset missä määrin sovellettavissa laajempaan perusjoukkoon (Tynjälä 1991). Tässä tutkimuksessa aineiston koko on melko pieni, joten tulokset heijastelevat lähinnä yhden yläkoulun yhden vuosiluokan kokemuksia. Lisäksi aineisto on kerätty ainoastaan yhdestä kaupungista, mikä vaikuttaa tulosten yleistettävyyteen. Tutkimukseen osallistuneista kolmesta luokasta suurin osa vastasi niin kirjoitelmaan kuin kyselyyn, joten näiden kolmen luokan kokemuksia on käsitelty kattavasti ja saatu monipuolinen kuva.

Kolmantena tutkimuksen luotettavuuteen liittyvänä asiana mainittakoon objektiivisuus, jolla tarkoitetaan tutkijan riippumattomuutta ja neutraaliutta

tutkittavia henkilöitä kohtaan (Tynjälä 1991). Tässä tutkimuksessa on pyritty tuomaan esimerkiksi sitaattien avulla lukijan tietoisuuteen niitä kokemuksia, joiden perusteella tutkija on tehnyt päätelmiä aineistosta. Myös raportointi on pyritty tekemään tarkasti ja esittelemään niin sanallisesti kuin numeerisesti taulukkojen avulla. Lisäksi niin luotettavuutta heikentävänä kuin objektiivisuutta parantavana puolena on se, että tutkija ei itse ollut paikalla oppilaiden kirjoittaessa ensimmäisen vaiheen kirjoitelmia toukokuussa 2010. Tutkija ei siis voi tietää, kuinka paljon luokanopettaja on oppilaita ohjeistanut tai ohjannut, mutta toisaalta oppilaat eivät ole tunteneet paineita kirjoitelman teosta, koska tutkija ei ollut paikalla. Olin myös ohjeistanut opettajat mahdollisimman tarkasti, mikä vähentää opettajien omien ohjeiden antoa. Oppilailla on tunnetusti tapana yrittää löytää esimerkiksi tunnilla esitettyihin kysymyksiin oikea vastaus, että he ylipäänsä uskaltavat vastata.

Viimeisenä luotettavuuteen liittyvänä tekijänä mainittakoon triangulaatio, joka Tynjälän (1991) mukaan tarkoittaa tutkimusotetta, jossa käytetään useita eri aineistoja, teorioita tai menetelmiä. Triangulaatioksi voidaan laskea sekin, että tutkimuksessa käytetään sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Tässä työssä on lisäksi käytetty tutkijakollegoiden näkökulmia tutkittavasta aiheesta, mikä on triangulaatiota parhaimmillaan.

8 POHDINTA

Tutkimuksessani halusin vastauksen erityisesti siihen, minkälaisin tuntein oppilaat siirtyvät yläkouluun kuudennelle luokalle. Oppilaat sekä odottivat että pelkäsivät kuudennelle luokalle yläkouluun siirtymistä. Enimmäkseen vastaukset olivat kuitenkin positiivisia ja suurin osa oppilaista ilmoitti vaihtavansa koulua mielummin kuin jäävänsä kuudennelle luokalle alakouluun.

8.1 Oppilaiden pelot ennen kuudennelle luokalle yläkouluun siirtymistä

Oppilaat pelkäsivät ja jännittivät eniten kiusatuksi joutumista, uusia opettajia ja lokokatovereita sekä uusien ystävien saamista ja vanhojen ystävien säilymistä. Oppilaiden kommentteista paljastui, että he ovat kuulleet tulevasta koulustaan erilaisia tarinoita etenkin kiusaamiseen liittyen. Kiusaamisesta oli myös keskusteltu oppilaiden kanssa. Usein oppilaita pelotti, että etenkin vanhemmat oppilaat saattaisivat kiusata.

Kolmasosaa oppilaista pelotti ja jännitti ystäviin liittyvät asiat. Oppilaat pelkäsivät, etteivät saa uusia ystäviä, mutta toisaalta myös sitä, että vanhat ystävät hylkäisivät ja oppilas jäisi yksin. Nämä pelot johtunevat erityisesti siitä, että tutkimukseen osallistuneet kolme luokkaa hajoitetaan ja sekoitetaan keskenään.

Kanssakäymisen lisäksi oppilaita pelotti ja jännitti uusi kouluympäristö. Viidesosa tämän tutkimuksen vastaajista mainitsi uuden ympäristön pelottavan muun muassa sen takia, että he saattavat eksyä siellä. Näitä pelkoja olisi helppo hälventää antamalla oppilaille useita mahdollisuuksia tutustua kouluun etukäteen. Tässä tutkimuksessa ei ole kuitenkaa selvillä, millä tavoin ja kuinka paljon oppilaat ovat voineet etukäteen tutustua tulevaan kouluympäristöön. Voi siis olla, että oppilaat ovat saaneet useamman kerran tutustua tulevaan kouluun, mutta uusi ympäristö jännittää silti.

Oppilaiden pelot ovat luontevia tilanteessa, jossa siirrytään uuteen koulu- ja sosiaaliseen ympäristöön. Peloistaan ja jännityksestä huolimatta oppilaat odottivat koulun vaihtoa positiivisin mielin. Suurin osa oppilaista oli sitä mieltä, että he käyvät kuudennen luokan mielummin uudessa koulussa kuin pysyvät nykyisessä koulussa. Siirtymää helpotti ensinnäkin tieto siitä, että uudessa luokassa on myös tuttuja luokkatovereita. Toisaalta siirtymää helpotti joidenkin oppilaiden tapauksessa tieto siitä, että tulevassa koulussa pääsee tällä hetkellä eri luokalla olevan parhaan ystävän kanssa samalle luokalle.

Tämän tutkimuksen tulokset ovat hyvin linjassa aiempien tutkimusten kanssa, vaikka aiemmat tutkimukset ovatkin käsitelleet seitsemännelle luokalle yläkouluun siirtyvien oppilaiden kokemuksia siirtymävaiheesta. Aiemmissa tutkimuksissa (Ashton 2008; Pietarinen 2000; Savolainen 2005) on havaittu oppilaiden jännittävän erityisesti kanssakäymiseen liittyviä asioita, kuten kiusaamista ja uusia luokkatovereita. Myös tässä tutkimuksessa oppilaita jännitti ja pelotti erityisesti kanssakäymiseen liittyvät asiat. Lisäksi aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että oppilaita pelottaa kanssakäymisen lisäksi uusi tuntematon ympäristö ja etenkin eksyminen uudessa ympäristössä (Galton 2009; Kvalsund 2000; Savolainen 2005). Emotionaalisella tasolla siirtymävaihetta on helpottanut luokkatovereiden säilyminen samalla luokalla (Kvalsund 2000). Myös tässä tutkimuksessa kävi ilmi, että oman luokan edes osittainen säilyminen helpotti joidenkin oppilaiden pelkoa ja jännitystä siirtymävaiheeseen liittyen.

8.2 Oppilaiden toiveet ja odotukset ennen kuudennelle luokalle yläkouluun siirtymistä

Uuteen kouluun siirtymiseen liittyy aina pelkojen lisäksi toiveita. Kuten pelkojenkin kohdalla oppilaat toivoivat ja odottivat eniten sosiaalisiin tilanteisiin liittyviä asioita. Eniten oppilaat odottivat uusia ystäviä ja muita tulevan koulun oppilaita. Myös opettajat ja muu kouluhenkilökunta

kiinnostivat oppilaita etukäteen. Osa oppilaista odotti myös sitä, että pääsee oman parhaan kaverinsa kanssa samalle luokalle.

Ympäristöön liittyen oppilaat toivoivat ja odottivat ylipäänsä uutta kouluympäristöä. Uusi ympäristö nähtiin kiinnostavana ja siellä ajateltiin olevan paljon uusia mahdollisuuksia. Uudesta koulusta odotettiin myös uusia tapoja, joita siirtymä toisi tullessaan. Yläkoulussa oppilailla on ainakin tutkimukseen vastanneiden viidesluokkalaisten mukaan enemmän vapauksia, joita oppilaat odottivat jo innolla.

Koulutyöskentely sai melko paljon vastauksia tässä tutkimuksessa. Suurin osa niistä ei tosin liittynyt oppitunteihin tai varsinaiseen työskentelyyn vaan juuri sääntöihin tai ilmapiiriin (ks. 7.2, taulukko 2). Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu oppilaiden odottavan ongelmia niissä oppiaineissa, joissa on ollut ongelmia aiemminkin (Pietarinen 2000). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan saatu juurikaan vastauksia oppiaineisiin liittyen, joten vastaavanlaisia johtopäätöksiä ei tämän tutkimuksen perusteella tehdä. Ympäristöön liittyen kävi ilmi myös, että päinvastoin kuin Galtonin (2009) tutkimuksessa tämän tutkimuksen osallistujat eivät maininneet kaipaavansa kouluympäristöltä apua koulutyöskentelyyn liittyen.

Muutamassa kirjoitelmassa tuli esille myös se, että oppilaat odottivat uutta koulua vanhan koulun vikojen takia. Toisen koulun joidenkin oppilaiden mukaan heidän silloisessa alakoulussaan oli sisäilmaongelmia, minkä takia oppilaat odottivat iloisena uuteen kouluun pääsyä. Sisäilmaongelmat ovat olleet puheenaiheena eri paikkakunnilla ympäri Suomea, eikä ongelmien merkitystä pidä unohtaa myöskään siirtymävaiheen kokemuksista ja odotuksista puhumattaessa.

Tässä tutkimuksessa koulutyöskentelyyn ja etenkin eri oppiaineissa pärjäämiseen liittyviä vastauksia tuli melko vähän. Vastaavanlaisia tuloksia on saatu myös aiemmissä tutkimuksissa (Ashton 2008; Pietarinen 1999; Savolainen 2005). Syynä koulutyöskentelyn vähäisille vastausmäärille voi olla se, että sosiaaliset asiat jännittivät ja kiinnostivat oppilaita niin paljon, että he eivät

huomanneet ajatella koulutyöskentelyyn liittyviä asioita lainkaan. Tällaisia tuloksia on saatu muun muassa Ashtonin (2008) tutkimuksessa.

Kuten tässä tutkimuksessa, myös aiemmissa tutkimuksissa on havaittu sosiaalisten ryhmien olevan merkittäviä uuteen kouluun siirryttäessä niin siirtymää helpottavana asiana kuin muuten positiivisena ja odotettavana asiana (Ashton 2008; Pietarinen 1999; Savolainen 2005). Myös tässä tutkimuksessa siirtymävaiheen sosiaaliseen puoleen liittyvät asiat nousivat esille enemmän. Lisäksi murrosikään liittyvä tarve itsenäistyä oli havaittavissa myös tässä tutkimuksessa. Oppilaat odottivat erityisesti uusia sääntöjä ja suurempia vapauksia, mikä on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa (Pietarinen 1999; Savolainen 2005).

8.3 Oppilaat viihtyvät yläkoulussa kuudennella luokalla

Halusin myös saada vastauksia siihen, miten ennakkokäsityksissä ilmenneet pelot ja huolet näkyvät muutaman kuukauden kuluttua kuudennen luokan alkamisesta. Tulosten perusteella oppilaat olivat enimmäkseen tyytyväisiä uuteen kouluunsa, eivätkä enää olleet huolissaan vielä keväällä mieltä painaneista asioista, kuten kiusaamisesta. Oppilaat vaikuttivat viihtyvän uudessa koulussa hyvin. Jo tutkimuksen ensimmäisestä aineistosta oli huomattavissa, että oppilaat suhtautuivat siirtymään enimmäkseen positiivisesti, vaikka jotkut asiat jännittivätkin etukäteen. Pietarisen (1999) mukaan tuollaisella positiivisella ajattelulla on vaikutusta siirtymävaiheen kokemuksiin, sillä positiivisesti siirtymävaiheeseen suhtautuvat oppilaat ovat sopeutuneet ajatukseen siirtymävaiheesta elämän yhtenä välttämättömänä asiana. Tämä puolestaan auttaa oppilaita sopeutumaan uuteen kouluun. (Pietarinen 1999.)

Oppilaat eivät erityisemmin kommentoineet kuudennen luokan opiskelua. Vaikeustasoltaan oppitunnit olivat oppilaiden mielestä enimmäkseen tavanomaisia ja työrauhaltaan melko rauhallisia. Opiskeltavia aiheita pidettiin melko helppoina tai tavanomaisina. Myöskin opettajaan oltiin

tyytyväisiä, eikä koulutyöskentelyssä ylipäänsä vaikuttanut olevan suurempia ongelmia. Vastausten perusteella ei voi siis sanoa, että oppilaat olisivat kokeneet koulutyöskentelyn vaikeutuneen kuudennella luokalla. Tämä on ristiriidassa joidenkin aiempien tutkimusten kanssa. Kvalsundin (2000) tutkimuksessa havaittiin, että oppilaat kokivat työmäärän lisääntyneen uudessa koulussa (Kvalsund 2000), minkä lisäksi oppilaat pitivät opetusmetodeja tylsinä ja opettajien kurinpitomenetelmiä epäreiluina (Galton 2009). Vastaavanlaisia vastauksia ei tässä tutkimuksessa tullut lainkaan. Tämän tutkimuksen tulokset ovatkin opettajien suhteen paremmin linjassa Pietarisen (1999) tutkimuksen kanssa.

Muutaman oppilaan vastauksissa mainittiin, että koulunkäynti tuntui nyt helpommalle, koska opettaja oli uudessa koulussa läsnä oppitunneilla päivittäin kuin edellisessä koulussa. Kaikki edellä mainitut kommentit olivat saman koulun oppilailta, mikä oli mielestäni mielenkiintoista. Ylipäänsä toisen alakoulun oppilaat olivat enemmän mielissään koulunvaihdoksesta ja ilmoittivat, etteivät kaipa vanhasta koulusta juuri mitään. Toisessa koulussa positiivisia asioita alakoulusta löytyi paljon ja vaikka siirtymä oli tuossakin koulussa mieluinen asia, sitä odotettiin haikeammin mielin.

Uutta kouluympäristöä pidettiin enimmäkseen vähintään melko viihtyisänä, eikä suurin osa ikävöinyt vanhaa koulua kuin korkeintaan joskus. Uuden koulun ilmapiiriä pidettiin suurimmassa osassa vastauksia joko samanlaisena tai parempana kuin vanhassa koulussa. Kouluviihtyvyyden voisi siis sanoa olevan vähintäänkin tavanomainen. Myös aiemmissä tutkimuksissa ympäristöön liittyvistä asioista on saatu positiivisia vastauksia (Galton 2009).

Vastanneissa oli muutama oppilas, jotka eivät ole sopeutuneet uuteen kouluun. Syitä sopeutumattomuuteen ei ole tiedossa. Sellaiset oppilaat, jotka eivät olleet omasta mielestään sopeutuneet kouluun hyvin, pitivät koulua epäviihtyisänä ja ilmapiiriä huonompana kuin alakoulussa. Siitä huolimatta he eivät ikävöineet vanhaa koulua sen enempää tai useammin kuin uuteen kouluun hyvin sopeutuneet. Erona hyvin sopeutuneisiin oppilaisiin huonosti

sopeutuneet oppilaat arvioivat yläkoulussa tapahtuvan paljon kiusaamista. On siis mahdollista, että kyseiset oppilaat ovat joutuneet kiusaamisen kohteeksi, vaikka he eivät sellaista mainitsekaan kyselyn avoimissa kohdissa. Pietarisen (1999) tutkimuksessa on havaittu negatiivisten kokemusten vertaisryhmässä olevan yhteydessä oppilaiden negatiivisiin kokemuksiin yläkoulussa. Tässäkin tutkimuksessa voi epäillä yhteyttä näiden kahden asian välillä. On myös otettava huomioon, että osa huonosti sopeutuneista oppilaista ilmoitti hakevansa urheiluluokalle seitsemännelle luokalle, mikä tarkoittaa sitä, että he mahdollisesti joutuvat taas vaihtamaan koulua seitsemännelle luokalle mentäessä. Kenties tämäkin vaikutti kyseisten oppilaiden sopeutumiseen.

8.4 Aikaistuneen siirtymävaiheen positiivisia ja negatiivisia puolia

Kaiken kaikkiaan oppilaiden kokemukset kuudennelle luokalle yläkouluun siirtymisestä olivat melko samankaltaisia vuotta myöhemmin yläkouluun siirtyvien kanssa (vrt. 5 Oppilaiden ennakko-odotukset ja kokemukset siirtymävaiheessa). Oppilaat vaikuttivat enimmäkseen tyytyväisiltä uuteen kouluun ja koulunvaihdokseen. Erilaisia jännityksen aiheita löytyi oppilaiden kirjoitelmista melko paljon ja vain muutama oppilas ilmoitti ettei jännitä tai pelkää mitään. Aikaistuneella siirtymävaiheella ei vaikuttaisi olevan minkäänlaista ristiriitaa oppilaan kehityksen kanssa. Päinvastoin, oppilaat vaikuttaisivat olevan jo vähintäänkin murrosiän kynnyksellä viidennen luokan keväällä ja kaipaavan lisääntyntä vapautta ja itsenäisyyttä.

Hyvänä puolena on myös se, että siirtyessään kuudennelle luokalle yläkouluun oppilaat saavat ikään kuin pehmeän laskun yläkouluun. Kuudennella luokalla oppilaita opettaa edelleen luokanopettaja, mutta aineenopettajien määrä saattaa lisääntyä. Lisäksi oppilaat tutustuvat samalla kouluympäristöön ja oppivat jo tuntemaan luokkia seitsemättä luokkaa ja aineenopetusta ajatellen.

Toisaalta aikaistunut siirtymä on jossain määrin huono asia, vaikka murrosikä olisikin jo alkanut. Kuudesluokkalaisilla on vielä joitain lapsellisia

piirteitä ja tarpeita, jotka eivät helposti täyty yläkoulussa. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa muutamassa kyselylomakkeessa erikseen mainittiin, että välitunneilla on tylsää, koska siellä ei ole mitään tekemistä. Oppilaat olisivat kaivanneet parempia kiipeilytelineitä ja muita vastaavanlaisia aktiviteetteja välitunneille, mikä viittaa siihen, että oppilaat haluaisivat vielä leikkiä. Yleensä yläkoulun pihalla ei kuitenkaan vastaavanlaisia mahdollisuuksia ole. Lisäksi leikkiminen välitunneilla voi aiheuttaa kiusaamista vanhempien oppilaiden taholta.

8.5 Jatkotutkimusaiheet

Tämän tutkimuksen aihe on sellainen, jota ei ole vielä juurikaan tutkittu. On siis paljon erilaisia vaihtoehtoja jatkaa aiheen tutkimista.

Kuten aiemmin mainittiin, kaupungissa, jossa tämä tutkimus toteutettiin, on ollut paljon keskustelua kuudensien luokkien yläkouluun siirtämisestä. Etenkin oppilaiden vanhemmat ovat olleet päätökseen tyytymättömiä. Olisikin mielenkiintoista tutkia heidän käsityksiään siirtymävaiheesta ennen ja jälkeen lapsen siirtymistä yläkoulun puolelle.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes, M. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: NEMO.
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Alkula, T., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 2002. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY.
- Anderson, L.M., Shinn, C., Fullilove, M.T., Scrimshaw, S.C., Fielding, J.E., Normand, J., Garande-Kulis, V.G. & the Task Force on Community Preventive Services. 2003. The Effectiveness of Early Childhood Development Programs. *American Journal of Preventive Medicine* 24(3S), 32-46.
- Ashton, R. 2008. Improving the transfer to secondary school: how every child's voice can matter. *Support for Learning* 23(4), 176-182.
- Barber, B.K. & Olsen, J.A. 2004. Assessing the Transitions to Middle and High School. *Journal of Adolescent Research* 19(1), 3-30.
- Blyth, D.A., Simmons, R.G. & Carlton-Ford, S. 1983. The Adjustment of Early Adolescent to School Transition. *Journal of Early Adolescence* 3(1-2), 105-120.
- Borg, W.R. & Gall, M.D. 1989. Educational Research. 5. painos. New York & London: Longman.
- Bryman, A. 2006. Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative research* 6(1), 97-113.
- Cochran, M.M. & Brassard, J.A. 1979. Child Development and Personal Social Networks. *Child Development* 50(3), 601-616.
- Cueto, S., Guerrero, G., Sugimaru, C. & Zevallos, A.M. 2010. Sense of belonging and transition to high schools in Peru. *International Journal of Educational Development* 30(3), 277-287.
- Eccles, J.S., Midgley, C., Wigfield, A., Buchanan, C.M., Reuman, D., Flanagan, C. & Mac Iver, D. 1993. Development During Adolescence. The Impact of Stage-Environment Fit on Young Adolescents' Experiences in School and in Families. *American Psychologist* 48(2), 90-103.
- Elias, M., Gara, M. & Ubriaco, M. 1985. Sources of Stress and Support in Children's Transition to Middle School: An Empirical Analysis. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology* 14(2), 112-118.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1999. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 3. painos.
- Galton, M. 2009. Moving to secondary school: initial encounters and their effects. *Perspectives on Education* 2 (Primary-secondary Transfer in Science), 2009:5-21. [accessed 23 April 2009].
- Galton, M., Gray, J., & Rudduck, J. 2003. Transfer and Transition in the Middle Years of Schooling (7-14): Continuities and Discontinuities in Learning. Tutkimusraportti 443. Nottingham: Department for Education and Skills.

- Gillison, F., Standage, M. & Skevington, S. 2008. Changes in quality of life and psychological need satisfaction following the transition to secondary school. *British Journal of Educational Psychology* 78, 149–162.
- Graber, J.A., Brooks-Gunn, J. & Warren, M.P. 1995. The Antecedents of Menarcheal Age: Heredity, Family Environment, and Stressful Life Events. *Child Development* 66(2), 346-359.
- Graber, J.A., Nichols, T.R. & Brooks-Gunn, J. 2010. Putting Pubertal Timing in Developmental Context: Implications for Prevention. *Developmental Psychobiology* 52(3), 254-262.
- Halinen, I. & Pietilä, A. 2007. Perusopetuksen yhtenäisyyden eri vaiheet. Teoksessa Pietilä, A. & Vitikka, E. (toim.) *Tarinoita yhtenäisestä perusopetuksesta - Yhtenäisen perusopetuksen kehittämishankkeita*. Opetushallitus, 7–13. Helsinki.
- Hihnala, K. 2005. Laskutehtävien suorittamisesta käsitteiden ymmärtämiseen: peruskoululaisen matemaattisen ajattelun kehittyminen aritmetiikasta algebraan siirryttäessä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huitt, W. & Hummel, J. 2003. Piaget's theory of cognitive development. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University. Viitattu 5.4.2011. <http://www.edpsycinteractive.org/topics/cogsys/piaget.html>
- Julkunen, H. & Kotilainen, M. Kuudesluokkalaisten ajatuksia yläkouluun siirtymisestä ja siirtymävaiheen tuen tarpeesta. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Viitattu 22.5.2011. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/19056/jamk_1212043904_8.pdf?sequence=2.
- Kielilakikomitea 2000. Kansalliskielten historiallinen, kulttuurinen ja sosiologinen tausta. Työryhmämuistio.
- Kipke, M.D. 1999. *Adolescent Development and the Biology of Puberty: Summary of a Workshop on New Research*. Washington DC: National Academies Press.
- Kvalsund, R. 2000. The transition from primary to secondary level in smaller and larger rural schools in Norway: comparing differences in context and social meaning. *International Journal of Educational Research* 33(4), 401–423.
- Laakkonen, H-R. 2008. Alakoulusta yläkouluun - aiemmat koulukokemukset, odotukset ja tunteet. Pro Gradu -tutkielma. Turku: Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajankoulutuslaitos.
- Latvala, H. & Rantala, J. Oppilaan tukeminen yläasteelle siirtymisessä. Jyväskylän yliopisto. Pro Gradu -tutkielma. Viitattu 20.5.2011. https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/10611/latvala_rantala.pdf?sequence=1.
- Lucey, H. & Reay, D. 2000. Identities in Transition: anxiety and excitement in the move to secondary school. *Oxford Review of Education* 26(2), 191–205.
- Metsämuuronen, J. 2005. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 3. PAINOS. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

- Midgley, C., Feldlaufer, H. & Eccles, J.S. 1989. Student/Teacher Relations and Attitudes toward Mathematics before and after the Transition to Junior High School. *Child Development* 60(4), 981-992.
- Miller, P.H. 2002. *Theories of Developmental Psychology*. 4. painos. New York: Worth Publishers.
- Nottelmann, E.D. 1987. Competence and Self-Esteem During Transition From Childhood to Adolescence. *Developmental Psychology* 23(3), 441-450.
- Nummenmaa, A.R. & Nummenmaa, T. 2002. Toisen asteen näkökulma. Teoksessa: Julkunen, M-L. (toim.) *Opetus, oppiminen, vuorovaikutus*. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy, 66-76.
- Nummenmaa, T., Konttinen, R., Kuusinen, J. & Leskinen, E. 1997. Tutkimusaineiston analyysi. Porvoo: WSOY Kirjapainoyksikkö.
- OAJ 2006. OAJ:n näkemyksiä yhtenäisestä perusopetuksesta 2006. OAJ:n julkaisuja. Nordmanin kirjapaino.
- Perttula, J. 1995. Kokemus psykologisena tutkimuskohteena - johdatus fenomenologiseen psykologiaan. Tampere: Tampereen yliopiston jäljennepalvelu.
- Piakoff, R.L. & Brooks-Gunn, J. 1991. Do Parent-Child Relationships Change During Puberty? *Psychological Bulletin* 110(1), 47-66.
- Pietilä, A. (toim.) 2001. Peruskoulun sisällön ja rakenteen kehittämishanke 1997-2000. Loppuraportti. Opetushallitus.
- Pietarinen, J. 1999. Peruskoulun yläasteelle siirtyminen ja siellä opiskelu oppilaiden kokemana. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.
- Pietarinen, J. 2000. Transfer to and study at secondary school in Finnish school culture: developing schools on the basis of pupils' experiences. *International Journal of Educational Research* 33(4), 383-400.
- Pietarinen, J. & Rantala, S. 2002. Koulu sosiaalisena ympäristönä yläasteelle siirtymisen vaiheessa: Näkökulma sosiaaliseen kehitykseen. Teoksessa: Julkunen, M-L. (toim.) *Opetus, oppiminen, vuorovaikutus*. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino Oy, 227-243.
- POPS 1994. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Edita Oy. 4. painos.
- POPS 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Sahi-Taina, E-K. & Sipilä, 2005. "Yläasteella vois tavallaan alottaa alusta". Kuudesluokkalaisten ajatuksia yläasteelle siirryttäessä. Diakonia - ammattikorkeakoulu, Helsingin yksikkö. Helsinki.
- Savin-Williams, R.C. 1976. An Ethological Study of Dominance Formation and Maintenance in a Group of Human Adolescents. *Child Development* 47(4), 972-979.
- Savolainen, T. 2005. Alakoulusta yläkouluun. Kuudesluokkalaisten pelkoja, toiveita ja odotuksia seitsemännelle luokalle siirtymisestä. Ohjauksen kehittämishankkeita. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Opettajankoulutuslaitos. Ohjauksen koulutus ja tutkimus. Viitattu 4.9.2010. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2006280>.
- Seale, C. 1999. Quality in Qualitative Research. *Qualitative Inquiry* 5(4), 465-478.
- Seifert, T. & Schulz, H. 2007. The Effects of Pubertal Timing and School Transition on Preadolescents' Well-Being. *Canadian Journal of School Psychology* 22(2), 219-234.
- Simmons, R.G., Burgeson, R., Carlton-Ford, S. & Blyth, D.A. 1987. The Impact of Cumulative Change in Early Adolescence. *Child Development* 58(5), 1220-1234.
- Skinnari, S. & Syväoja, H. 2007. Suomalaisen pedagogiikan linjauksia 1920-luvulta 2000-luvulle - Löytyykö ikuisen pedagogiikan linja? Teoksessa: Tähtinen, J. & Skinnari, S. (toim.) *Kasvatus- ja koulukysymys Suomessa vuosisatojen saatossa*. Turku: Painosalama Oy, 341-377.
- Steinberg, L. & Morris, A.S. 2001. Adolescent Development. *Journal of Cognitive Education and Psychology* 2(1), 55-87.
- Syväoja, H. 2004. *Kansakoulu - Suomalaisen kasvattaja*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tynjälä, P. 1991. Kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien luotettavuudesta. *Kasvatus* 22(5-6), 387-398.
- Tähtinen, J. 2007. Modernia koulutusyhteiskuntaa kohti - suomalaisen kansanopetuksen ja koululaitoksen kehitysjuonteita autonomian ajalta. Teoksessa: Tähtinen, J. & Skinnari, S. (toim.) *Kasvatus- ja koulukysymys Suomessa vuosisatojen saatossa*. Turku: Painosalama Oy, 101-147.
- Wigfield, A., Eccles, J.S., Mac Iver, D., Reuman, D.A. & Midgley, C. 1991. Transitions During Early Adolescence: Changes in Children's Domain-Specific Self-Perceptions and General Self-Esteem Across the Transition to Junior High School. *Developmental Psychology* 27(4), 552-565.

LIITTEET**LIITE 1**

24.5.2010

Hyvät viidesluokkalaisen oppilaan vanhemmat,

Opiskelen luokanopettajaksi Jyväskylän Yliopistossa ja teen parhaillani Pro Gradu -tutkielmaa. Aiheenani on **yläkoulun puolelle kuudennelle luokalle siirtyvät viidesluokkalaiset**. Tutkin erityisesti oppilaiden mahdollisia pelkoja ja toiveita tulevaan muutokseen liittyen, näiden pelkojen ja toiveiden toteutumista sekä kouluviihtyvyyttä uudessa koulussa.

Pyydän, että lapsenne saisi osallistua tutkimukseeni. tutkimus toteutetaan ainekirjoituksena jonkin oppitunnin aikana. Ensimmäinen aine kirjoitetaan nyt toukokuussa ja toinen loka-marraskuussa. Oppilaiden aineet käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti.

Tutkielmani ohjaajana toimii Jyväskylän Yliopiston lehtori Kauko Hihnala. Jos teillä on jotakin kysyttävää tutkielmaani liittyen, voitte ottaa minuun tai ohjaajaani yhteyttä.

Palauta lomake täytettynä opettajalle.

Kiitos yhteistyöstä,

Hanna-Kaisa Savolainen
e-mail: hanna-kaisa.savolainen@jyu.fi

Kauko Hihnala
kauko.hihnala@edu.jyu.fi

Täytä lomakkeen tiedot.

Lapseni _____

_____ Saa osallistua tutkimukseen.

_____ Ei saa osallistua tutkimukseen.

(allekirjoitus)

LIITE 2

Ohjeet opettajalle

Oppilaille on aineen kirjoittamiseen 45 minuuttia. Tilaisuuden tulee olla rauhallinen, jotta oppilaat voivat kunnolla keskittyä kirjoittamiseen ja saavat ilmaista ajatuksiaan paperille häiriöttä. Ainetta ei saa ottaa kotiin, vaikka se jäisi kesken. Ainetta ei arvostella, vaan oppilaat saavat kirjoittaa tekstiä luovasti ja vapaasti. Tekstin sivumäärää ei saa rajata. Oppilaiden tulee merkitä nimimerkinsä tekstin alkuun. Nimimerkin tulee olla sellainen, että oppilaat muistavat sen vielä ensi syksynä, kun he kirjoittavat toisen aineen loka-marraskuussa.

Apykysymykset tulee laittaa oppilaiden nähtävälle koko kirjoitusprosessin ajaksi, jotta he varmasti paneutuvat kyseisiin asioihin teksteissään. Kysymykset voi esimerkiksi kirjoittaa taululle tai jakaa oppilaille monisteena.

Alla oleva teksti ja ohjeistus tulee lukea oppilaille ennen kirjoittamisen alkua, mutta opettaja ei saa antaa muita ylimääräisiä ohjeita tai vinkkejä oppilaille.

Ohjeet oppilaille

Hyvä viidesluokkalainen,

Olet nyt siirtymässä kuudennelle luokalle yläkoulun puolelle. Tämä on varmasti jännittävä tapahtuma, johon voi liittyä monia erilaisia tunteita aina peloista toiveisiin. Opiskelen luokanopettajaksi Jyväskylän yliopistossa ja teen Pro Gradu -tutkielmaa aiheesta viidesluokkalaisten siirtyminen yläkouluun kuudennelle luokalle. Toivoisin, että osallistut tutkimukseeni kirjoittamalla vapaamuotoisen aineen otsikolla

Ajatuksiani kuudennelle luokalle siirtymisestä

Vastaa aineessasi ainakin seuraaviin kysymyksiin:

- Minkälaisia tunteita yläkouluun kuudennelle luokalle siirtyminen sinussa herättää?
- Mitä mieluisia ja iloisia asioita odostat tai ajattelet kuudennella luokalla olevan?
- Mitkä asiat jännittävät tai mahdollisesti pelottavat tässä muutoksessa?
- Miten luulet koulun vaihdoksen vaikuttavan opiskelumenestykseesi ja opiskeluusi ylipäätään?
- Millaisiin tuntein jätät jäähyväiset omalle koululle? (Miten olet viihtynyt nykyisessä koulussasi?)
- Kävisitkö mieluummin kuudennen luokan nykyisessä koulussasi?
- Minkälainen ennakkokäsitys sinulla on tulevasta koulustasi?
- Muita ajatuksia?

Voit kirjoittaa aineeseesi kaikkia mieleesi tulleita ajatuksia! Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eikä aineen kirjoittajaa voi jäljittää, joten voit olla täysin rehellinen ajatustesi ja tunteidesi kanssa.

Kiitos osallistumisestasi tähän tutkimukseen!

Terv. Hanna-Kaisa Savolainen

LIITE 3

Hyvä kuudesluokkalainen,

Opiskelen Jyväskylän yliopistossa luokanopettajaksi ja teen tutkimusta viidesluokkalaisista, jotka siirtyvät kuudennelle luokalle yläkouluun. Olet vastannut tutkimukseni ensimmäiseen osaan jo viime toukokuussa ja nyt edessä on toinen osa.

Vastaukset käsitellään ehdottoman luottamuksellisesti, eli nimeäsi ei tulla mainitsemaan tutkimuksessani, eikä näitä lomakkeita tule näkemään kukaan muu kuin minä.

Minulle on tärkeää tietää juuri sinun mielipiteesi aiheesta, minkä takia toivon, että vastaat kysymyksiin rehellisesti ja huolellisesti!

Hanna-Kaisa Savolainen, Jyväskylän yliopisto

Nimi _____

Vastauslomake

Luokka _____

Vastaa kysymyksiin rastittamalla mielestäsi sopivin vaihtoehto. Vastaa huolellisesti, mutta älä jää liikaa miettimään vastauksia.

1. Kuinka nopeasti yleensä totut uuteen ympäristöön?

- a. erittäin nopeasti
- b. melko nopeasti
- c. melko hitaasti
- d. erittäin hitaasti

2. Kuinka nopeasti yleensä totut uusiin ihmisiin?

- a. erittäin nopeasti
- b. melko nopeasti
- c. melko hitaasti
- d. erittäin hitaasti

Miksi? _____

3. Kuinka hyvin olet mielestäsi sopeutunut uuteen kouluusi?

- a. erittäin hyvin
- b. melko hyvin
- c. melko huonosti
- d. erittäin huonosti

Miksi? _____

(jatkuu)

LIITE 3 (jatkuu)

4. Meidän koulumme on mielestäni

- a. erittäin viihtyisä
- b. melko viihtyisä
- c. tavanomainen
- d. melko epäviihtyisä
- e. hyvin epäviihtyisä

Miksi? _____

5. Ikävöin vanhaa kouluani

- a. todella usein
- b. melko usein
- c. joskus
- d. melko harvoin
- e. en koskaan

Miksi? _____

6. Ruokailu koulussani on yleensä

- a. erittäin miellyttävää
- b. melko miellyttävää
- c. tavallista
- d. melko epämiellyttävää
- e. erittäin epämiellyttävää

Miksi? _____

7. Välitunneilla on mielestäni

- a. erittäin mukavaa
- b. melko mukavaa
- c. tavallista
- d. melko ikävää
- e. erittäin ikävää

Miksi? _____

(jatkuu)

LIITE 3 (jatkuu)

8. Ilmapiiri nykyisessä koulussani on mielestäni

- a. parempi kuin entisessä koulussani
- b. samanlainen kuin entisessä koulussani
- c. huonompi kuin entisessä koulussani

Miksi? _____

9. Nykyisessä koulussani esiintyy kiusaamista

- a. erittäin paljon
- b. melko paljon
- c. tavanomaisesti
- d. melko vähän
- e. erittäin vähän

10. Olen saanut nykyisestä koulustani uusia ystäviä

- a. paljon
- b. muutamia
- c. yhden tai kaksi
- d. en ollenkaan

11. Ystäväpiirini on kuudennella luokalla muuttunut

- a. erittäin paljon
- b. melko paljon
- c. melko vähän
- d. erittäin vähän

Miksi? _____

12. Minulla on nykyisessä koulussani

- a. paljon ystäviä
- b. melko paljon ystäviä
- c. melko vähän ystäviä
- d. tosi vähän ystäviä

(jatkuu)

LIITE 3 (jatkuu)

13. Luokallamme on mielestäni pääosin

- a. erittäin mukavia oppilaita
- b. melko mukavia oppilaita
- c. tavanomaisia oppilaita
- d. melko ikäviä oppilaita
- e. erittäin ikäviä oppilaita

Miksi? _____

14. Vanhemmat oppilaat käyttäytyvät minua kohtaan

- a. erittäin ystävällisesti
- b. melko ystävällisesti
- c. tavanomaisesti
- d. melko epäystävällisesti
- e. erittäin epäystävällisesti

Miksi? _____

15. Opettajani ovat mielestäni

- a. erittäin mukavia
- b. melko mukavia
- c. tavanomaisia
- d. melko ikäviä
- e. erittäin ikäviä

Miksi? _____

16. Oppitunneilla on mielestäni

- a. erittäin rauhallista
- b. melko rauhallista
- c. tavanomaista
- d. melko rauhatonta
- e. erittäin rauhatonta

17. Opiskelemamme aiheet eri oppiaineissa ovat mielestäni

- a. erittäin helppoja
- b. melko helppoja
- c. tavanomaisia
- d. melko vaikeita
- e. erittäin vaikeita

(jatkuu)

LIITE 3 (jatkuu)

18. Kuudennella luokalla opiskeltavat asiat ovat mielestäni

- a. helpompia kuin 5. luokalla
- b. samanlaisia kuin 5. luokalla
- c. vaikeampia kuin 5. luokalla

Miksi? _____

19. Mielestäni se, että 6. luokka on samassa rakennuksessa yläkoulun kanssa helpottaa siirtymistä yläasteelle

- a. erittäin paljon
- b. melko paljon
- c. jonkin verran
- d. ei ollenkaan
- e. vaikeuttaa sitä

20. Mitkä asiat ovat nykyisessä koulussasi

- a. paremmin
- b. huonommin kuin entisessä koulussasi?

21. Mitä asiaa muuttaisit nykyisessä koulussasi ja miten?

22. Mitä muuta haluaisit kertoa?

Kiitos vastauksistasi!